

Sakry pasterzy Kościoła przemyskiego w XVIII stuleciu

Przedstawiwszy w poprzednim tomie „Premislia Christiana” problematykę sakr biskupich oraz sukcesji apostolskiej pasterzy Kościoła przemyskiego w XIX i XX w.¹, obecnie zamierzamy podjąć analogicznego rodzaju analizę w odniesieniu do XVIII stulecia, zamykającego przedrozbiorowe dzieje diecezji ze stolicą w Przemyślu. W okresie pomiędzy rokiem 1701 a 1800 posługę pasterską w tejże diecezji sprawowało kolejno dwunastu ordynariuszy, zaś obok nich tyluż samo (a w zasadzie jedenastu, bowiem jeden zmarł jeszcze przed przyjęciem sakry) sufraganów – łącznie zatem 24 członków rzymsko-katolickiego episkopatu. Wszystkich ich zamierzamy uwzględnić w obecnym opracowaniu, z góry wszakże należy zastrzec, iż w przypadku niektórych nasza wiedza o ich sakrach, a tym samym i o przynależności do określonej, spośród owych wyróżnianych przez badaczy, linii sukcesji święceń biskupich, jest daleka od kompletności, albo zgoła też żadna. Mimo to jednak decydujemy się podjąć tytułowe zagadnienie i w sposób możliwie całościowy go omówić, jako że również wskazanie luk istniejących czy to tylko w literaturze przedmiotu, czy też – co gorsza – w przebadanej podstawie źródłowej, przyczynia się do postępu stanu badań, jasno ukazując, czego należy poszukiwać w materiale archiwalnym, który nie został dotąd objęty pod tym właśnie kątem kwerendą. Tym samym może innym historykom Kościoła dane będzie uzupełnić to, czego nie udało się ustalić na obecnym etapie badań autorowi niniejszego artykułu.

---

¹ K.R. Prokop, *Sukcesja apostolska pasterzy Kościoła przemyskiego w XIX i XX stuleciu*, „Premislia Christiana” 11 (2004–2005), s. 189–219.

Rozpoczynający XVIII stulecie rok 1701 zapisał się w dziejach Kościoła przemyskiego zmianą na godności ordynariusza. Rządzący diecezją od 12 lat Jerzy Albrecht Denhoff uzyskał wówczas translację na stolicę biskupią w Krakowie, prekonizowany przez papieża Klemensa XI ordynariuszem krakowskim 9 V tr. W jego miejsce nastąpił natomiast 35-letni Jan Kazimierz Bokum, dotychczasowy sekretarz wielki koronny i od niedawna komendatoryjny opat lubiński, który prekonizację na biskupstwo przemyskie otrzymał ze strony wspomnianego wyżej namiestnika Chrystusowego 18 VII tr. Właściwie zatem od niego rozpoczyna się poczet XVIII-wiecznych biskupów Przemyśla (obrzędki łacińskiego), nie sposób jednak pominąć w naszej analizie wspomnianego J.A. Denhoffa, którego rządy pasterskie objęły jeszcze kilka pierwszych miesięcy roku 1701.

Hierarcha ów włączony został do grona episkopatu 15 lat wcześniej, prekonizowany 1 IV 1686 przez papieża Innocentego XI ordynariuszem kamienieckim. W literaturze przedmiotu próżno szukać informacji na temat czasu i miejsca jego sakry, co odnosi się również do zbiorów życiorysów pasterzy Kościoła przemyskiego pióra F.K. Zachariasiewicza, F. Pawłowskiego i W. Sarny². Jedyne

---

² [F.K. Zachariasiewicz], *Vitae episcoporum Premisliensium ritus latini*, Viennae 1844, s. 145–147 nr XLIV; F. Pawłowski, *Premislia sacra sive series et gesta episcoporum r. l. Premisliensium*, Cracoviae 1869, s. 524 (całość biogramu – s. 524–530); W. Sarna, *Biskupi przemyscy obrzędki łacińskiego*, cz. 2 (1624–1900), Przemyśl 1910, s. 383. Zob. również: K. Piwarski, Denhoff Jerzy Albrecht (1640–1702), *Polski słownik biograficzny* [dalej cyt.: PSB], t. 5, Kraków 1939–1945, s. 113; *Hierarchia Catholica medii et recentioris aevi* [dalej cyt.: HC], t. 5 (1667–1730), cur. R. Ritzler & P. Sefrin, Patavii 1952, s. 138, 324; Z. Szostkiewicz, *Katalog biskupów obrzędki łacińskiego przedrozbiorowej Polski*, [w:] *Sacrum Poloniae Millenium. Rozprawy – Szkice – Materiały historyczne*, t. 1, Rzym 1954, s. 434–435; K. Dola, *Katalog arcybiskupów i biskupów rezydencjalnych metropolii i diecezji polskich obrzędki rzymskokatolickiego do czasów współczesnych*, [w:] *Historia Kościoła w Polsce*, t. 2 cz. 2, pod red. B. Kumora i Z. Obertyńskiego, Poznań–Warszawa 1979, s. 267 nr 37; K. Głowacki, *Kościół św. Małgorzaty i dawny klasztor norbertanów w Witowie*, Piotrków Trybunalski 1984, s. 42, 216, 257; K.R. Prokop, *Poczet biskupów krakowskich*, Kraków 1999, s. 185; P. Nitecki, *Biskupi Kościoła katolickiego w Polsce w latach 965–1999. Słownik biograficzny*, Warszawa 2000, kol. 73–74.

autor obecnego opracowania wspomniał przygodnie o tejże kwestii w kontekście jednej z linii sukcesji święceń biskupich członków episkopatu XVIII-wiecznej Rzeczypospolitej Obojga Narodów, prowadzącej właśnie do osoby Jerzego Albrechta Denhoffa, a obejmującej co najmniej dwudziestu kilku hierarchów, w której to liczbie (obok m.in. prymasa Gabriela Jana Podoskiego) są również inni biskupi związani z dziejami Kościoła przemyskiego w ostatnim stuleciu istnienia przedrozbiorowego państwa polsko-litewskiego (o czym niżej)³. W świetle wymowy dotychczas rozpoznanych źródeł zagadnienie okoliczności przyjęcia sakry przez J.A. Denhoffa przedstawia się w sposób dalece niepełny, mimo to jest jednak nadzieja, iż dalsze poszukiwania w materiale źródłowym mogą przynieść kolejne ustalenia, które umożliwią rozwikłanie istniejących aktualnie wątpliwości.

Nie jest nam znany urzędowy akt poświadczający konsekrację rzezonego hierarchy, dysponujemy natomiast zawierającymi cenne informacje zeznaniami świadków powołanych w procesach informacyjnych, poprzedzających translację Denhoffa wpierw z biskupstwa kamienieckiego na przemyskie (1687/1689)⁴, a następnie z przemyskiego na krakowski (1700/1701)⁵. W tymże drugim, spośród czterech składających pod przysięgą zeznania świadków (wśród nich był m.in. kanonik gnieźnieński i poznański oraz oficjał warszawski Stefan Wierzbowski, późniejszy sufragan warmiński), na zawarte w formularzu pytanie: *An sciat ipsum consecrationis munus suscepisse et quae sit causa scientiae?*, jedynie tylko przeor warszawskiego konwentu paulinów, wówczas liczący sobie 39 lat o. Rafał Chrzanowski, potrafił udzielić bardziej szczegółowej odpowiedzi. Stwierdził on: *Scio ipsum Illustrissimum Dominum episcopum Denhoff fuisse consecratum ab Illustrissimo Domino Małachowski,*

---

³ Zob.: K.R. Prokop, *Sakry metropolitów gnieźnieńskich w XVIII i XIX stuleciu (1681/1688–1915)*, „Studia Gnesnensia” 18 (2004), s. 119; tenże, *Sukcesja apostolska polskich biskupów franciszkańskich z trzech ostatnich stuleci (XVIII–XX w.)*, „Studia Franciszkańskie” T. 16 (2006), s. 245-267; tenże, *Sakry i sukcesja apostolska gnieźnieńskich biskupów pomocniczych w XVIII i XIX oraz pierwszych dekadach XX stulecia (do roku 1939)*, „Studia Gnesnensia” T. 19 (2005), s. 280.

⁴ Archivio Segreto Vaticano [dalej cyt.: ASV], Archivio Concistoriale, Processus Consistoriales, vol. 85, k. 797r.–812v.

⁵ J.w., vol. 94, k. 376r.–385v.

*tunc temporis episcopo Culmensi, hanc autem scientiam habeo ex relatione fide dignorum*⁶. Nie mamy tu zatem do czynienia z relacją naocznego świadka, lecz z informacją „z drugiej ręki”, która też od razu musi wzbudzić u historyka pewne zastrzeżenie. Wszak R. Chrzanowski zeznał, iż konsekratorem Jerzego Albrechta Denhoffa miał być biskup Jan Małachowski jeszcze jako ordynariusz chełmiński, tymczasem translacja tego hierarchy z Chełmży na biskupstwo krakowskie miała miejsce w roku 1681, podczas gdy Denhoff włączony został do grona episkopatu dopiero w pięć lat później (1686). Oczywiście można by to uznać za mało istotną omyłkę zeznającego, w czasie wydarzeń, do których odnosi się jego świadectwo, będącego człowiekiem zaledwie dwudziestoparoletnim, przyjmując za wiarogodną samą jako taką informację, iż pełni kapłaństwa późniejszy ordynariusz przemyski dostąpił przez posługę J. Małachowskiego. Na to wszakże nie pozwalają zeznania zawarte w owym wcześniejszym procesie, poprzedzającym translację J.A. Denhoffa z Kamieńca Podolskiego do Przemyśla, który odbywał się w zaledwie 2–3 lata po jego konsekracji, stąd powołanym świadkom przyszło mówić o wydarzeniu z nie tak znów odległej przeszłości. Spośród pięciu zeznających, biskup inflancki Mikołaj Popławski, kantor kapituły katedralnej poznańskiej Zygmunt Otrębusz oraz gwardian warszawskiego klasztoru franciszkanów – obserwantów (bernardynów) o. Stanisław Orłowski⁷, byli w stanie jedynie ogólnie stwierdzić, iż jest rzeczą powszechnie wiadomą, że Jerzy Albrecht Denhoff otrzymał po nominacji na biskupstwo kamienieckie sakrę⁸. Pozo-

---

⁶ J.w., k. 378r. Rzezony o. Rafał Chrzanowski (1661–1714), członek zakonu paulinów, był skądinąd autorem traktatów teologicznych (r. 1698), pozostałych w rękopisach. Sam studia odbył w Ołomuńcu, po czym wkładał u norbertanów w Hebdowie oraz pełnił obowiązki przeora w Warszawie, Wieluniu i Pińczowie (w tym ostatnim w latach 1704–1706), gdzie też zmarł 21 VII 1714 [za informacje na temat *curriculum vitae* R. Chrzanowskiego autor dziękuje o. prof. Januszowi Zbudniewkowi ZP].

⁷ O tym ostatnim, zmarłym w roku 1692, zob.: J. Kachel, *Bernardyni 1453–2003 – kapłani i bracia zakonni prowincji polskich oraz kustodii św. Michała na Ukrainie. Wydanie jubileuszowe*, t. 4, Warta 2004, s. 209.

⁸ ASV, Archivio Concistoriale, Processus Consistoriales, vol. 85, k. 799r. (M. Popławski: *a duobus circiter annis est consecratus et hoc est publicum*), 800r. (Z. Otrębusz: *a tribus circiter annis est consecratus, quod audivi ex publica fama*),

stali dwaj świadkowie, obaj zresztą związani z przemyską kapitułą katedralną, mianowicie jej prepozyt, wtenczas zaledwie 26-letni Teodor Andrzej Potocki⁹, późniejszy – kolejno – biskup chełmiński, warmiński oraz metropolita gnieźnieński, i jej kustosz Konstanty Przedbor Konięcpolski, udzielili pod przysięgą bardziej szczegółowych informacji, dla obecnej analizy niezwykle istotnych. T.A. Potocki stwierdził mianowicie: *Puto quatuor retro annis circiter, uti a pluribus audivi, suscepisse munus consecrationis per manus Illustrissimi Domini Episcopi Kioviensis. Ex tempore supradicto, ex quo fuit consecratus, exercuit munus episcopi Camenecensis*¹⁰. Z kolei K.P. Konięcpolski zeznał: *Puto quinque ab hinc annis in episcopum consecratus fuisse in civitate Samboria in praesentia Regiarum Maiestatum, et hoc scio per relationem aliorum. A tempore quo fuit consecratus episcopus, admotus fuit ad regimen Ecclesiae Camenecensis*¹¹.

Przystępując do krytycznego omówienia tych dwóch, skądinąd bardzo lapidarnych świadectw źródłowych, trzeba wpierw zwrócić uwagę na ów niewątpliwie przeszacowany przez zeznających okres czasu, jaki rzekomo upłynął od momentu wyświęcenia Jerzego Albrechta Denhoffa na biskupa. Skoro rzeczony proces informacyjny miał miejsce w roku 1687, zaś Denhoff do grona episkopatu włączony został zaledwie w roku poprzednim, to oczywiście obu tych wydarzeń nie mógł dzielić dystans 4–5 lat. Obaj zeznający nie byli wszakże uczestnikami tamtej sakry, lecz ich wiedza w owym względzie opierała się na informacjach uzyskanych od innych osób. Zrozumiałe więc, iż dokładna data faktu była im nieznana (zresztą i naoczny świadek miałby zapewne trudności z przypomnieniem sobie daty dziennej), dziwi wszakże, iż mamy do czynienia

---

800v. (S. Orłowski: *consecratus est in episcopum, quod scio, quia audivi ista dici communiter*).

⁹ Prepozytem kapituły katedralnej w Przemyślu T.A. Potocki został wszakże dopiero w jakiś czas po sakrze J.A. Denhoffa, mianowicie 4 XII 1687 (w miejsce zmarłego Marcina Zaleskiego). – Archiwum Archidiecezjalne w Przemyślu [dalej cyt.: AAPrzem], Archiwum Kapituły Przemyskiej, rkp VIII – Acta conclusionum Venerabilis Capituli Ecclesiae Cathedralis Praemisliensis a die 21. mensis Junii anno Domini 1686 inchoata usque ad diem 25. Junii anni 1698 continuata [recte: 1686–1709], s. 31–32.

¹⁰ ASV, Archivio Concistoriale, Processus Consistoriales, vol. 85, k. 805v.

¹¹ J.w., k. 802v.

nia z aż tak dużą omyłką w warstwie chronologii, skoro chodziło o wydarzenie sprzed co najwyżej kilkunastu miesięcy. Wytłumaczyć to można jedynie poprzez domysł, iż w owych wypowiedziach osób trzecich, na które powołują się Potocki i Koniecpolski, w ogóle nie było mowy o tym, kiedy rzeczona sakra miała miejsce, a jedynie o innych jej okolicznościach, stąd gdy przyszło *ad hoc* określić w przybliżeniu dystans czasu, jaki upłynął od faktu, którego dotyczyło zapytanie w procesie informacyjnym, obaj zeznający (podobnie, jak i pozostali) po prostu „strzelali”, dystansując się przy tym stwierdzeniem *puto* (a dodatkowo jeszcze *circiter* przy liczbie lat).

Powyższe wyjaśnienie wydawało się tu nieodzowne, jako że każda błędna informacja w świadectwie źródłowym budzi zrozumiałą ostrożność badacza i pewną jego nieufność do całości przekazu, który wszak może zawierać również jakieś inne jeszcze mylne wiadomości, choć akurat w danym momencie nie jesteśmy w stanie tego zweryfikować. Tu wszakże szczególnie ważną okolicznością jawi się to, iż interesująca nas konsekracja – wedle zeznania K.P. Koniecpolskiego – miała się odbyć w Samborze, a zatem w granicach ówczesnej diecezji przemyskiej¹², z którą wszak Koniecpolski i Potocki byli związani jako prałaci miejscowej kapituły katedralnej. Fakt ów przemawia na korzyść wiarygodności ich zeznań, które też przynoszą informacje wzajemnie się dopełniające. W oparciu o nie należało by przyjąć, iż Jerzy Albrecht Denhoff święcenia biskupie otrzymał właśnie w Samborze z rąk ordynariusza kijowskiego Andrzeja Chryzostoma Załuskiego, przy czym podniosły ów akt odbył się w obecności ówczesnej pary królewskiej, a więc Jana III i Marii Kazimiery. Ta ostatnia okoliczność rodzi nadzieję, iż przy dalszych poszukiwaniach być może uda się dotrzeć do jakichś relacji lub przynajmniej zdawkowej wzmianki o tamtej sakrze, skoro odbyła się ona w obecności dworu monarszego. Piszącemu te słowa takowe świadectwo w danym momencie nie jest znane, nie oznacza to wszakże, iż nie jesteśmy władni już teraz poczynić pewnych uściśleń i konstatacji, które winny ułatwić dalszą kwerendą pod tym kątem.

---

¹² Zob. np.: S. Litak, *Kościół łaciński w Rzeczypospolitej około 1772 roku. Struktury administracyjnej*, Lublin 1996, s. 405–406 (także mapa na wklejce na końcu książki). Również: J. Sawicki, *Concilia Poloniae. Źródła i studia krytyczne*, t. 8 – *Synody diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego i ich statuty*, Wrocław 1955 (mapa na wklejce na końcu książki, w opracowaniu J. Kwolka).

Jak wcześniej była już o tym mowa, Jerzy Albrecht Denhoff prekonizację papieską na godność pasterza diecezji kamienieckiej otrzymał 1 IV 1686, jest to zatem *terminus a quo* przy wyznaczaniu momentu jego święceń biskupich, dokładnej daty których brak w literaturze przedmiotu (poprzedni ordynariusz Kamieńca Podolskiego, wtenczas zresztą pozostającego pod panowaniem tureckim, mianowicie Stanisław Wojeński, *nota bene* syn niegdysiejszego rektora Akademii Krakowskiej, zmarł w Warszawie jeszcze w połowie lutego 1685 r.)¹³. Należało by zatem stwierdzić obecnie, kiedy po wyżej wskazanej dacie Jan III i Maria Kazimiera przebywali wspólnie (wraz z dworem) w stanowiącym ośrodek jednej z królewskich ekonomii (dóbr stołowych) Samborze¹⁴. Okazuje się wszakże, iż udzielenie odpowiedzi na tak postawione pytanie bynajmniej nie jest łatwe, lecz rzecz wymagałaby zakrojonych na szerszą skalę poszukiwań źródłowych, daleko wykraczających poza materiał odnoszący się bezpośrednio do tematyki obecnego opracowania¹⁵. Mimo to na pewne istotne dla analizy momenty władni jesteśmy i bez tego wskazać. Przede wszystkim jest rzeczą ogólnie wiadomą bio-

---

¹³ Odnośnie do daty i miejsca zgonu S. Wojeńskiego zob.: L. Zarewicz, *Zakon kamedułów – jego fundacje i dziejowe wspomnienia w Polsce i na Litwie*, Kraków 1871, s. 27.

¹⁴ Do dziejów Sambora i Samborszczyzny zob. m.in.: *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 10, Warszawa 1889, s. 227–246 (tamże na s. 245–246: *Ekonomia albo starostwo samborskie*); [M.] Budzynowski, *Kronika miasta Sambora, zebrana i wydana ku uczczeniu 500-letniej rocznicy założenia miasta Sambora*, Sambor 1891; A. Kuczera, *Samborszczyzna. Ilustrowana monografia miasta Sambora i ekonomii samborskiej*, t. 1–2, Sambor 1935–1936. Ostatnio: M. Ujma, *Latyfundium Jana Sobieskiego 1652–1696*, Opole 2005, wg indeksu. Zob. także: *Materiały do historii miasta Sambora 1390–1795*, wyd. A. Dörflerówna, Lwów 1936. Niektóre inne publikacje, traktujące o przeszłości Sambora, wskazane zostały w: A. Biedrzycka, *Bibliografia pomników kultury dawnych kresów południowo-wschodnich Rzeczypospolitej*, Kraków 2000, s. 226–228.

¹⁵ Jak dotychczas nie zostało opracowane *itinerarium* Jana III Sobieskiego dla całości panowania owego monarchy. Warto odnotować w tym miejscu, iż w ostatnim czasie opublikowano tego właśnie rodzaju pomocne dla badaczy zestawienie informacji źródłowych na temat miejsc pobytu poprzedniego władcy Rzeczypospolitej Obojga Narodów. – K. Przyboś, *Itinerarium króla Michała Korybuta Wiśniowieckiego*, [w:] *Studia historyczno-prawne*, pod red. J. Dorobisza i W. Kaczorowskiego, Opole 2004, s. 251–259.

grafom Jana III Sobieskiego, iż ówże rok 1686 stał pod znakiem przede wszystkim kampanii zbrojnej w Mołdawii, która trwała całe lato oraz wczesną jesień tr.¹⁶ Osobną monografię poświęcił jej już kilkadziesiąt lat temu Czesław Chowaniec¹⁷, który też wydał nie publikowany wcześniej diariusz królewicza Jakuba Sobieskiego z tego czasu¹⁸. Źródło to obejmuje okres od 29 VI 1686, kiedy do król wyruszył wraz z wojskiem ze Stryja¹⁹, do 22/23 X tr. włącznie, gdy monarcha na powrót przybył do rzeczzonego Stryja, gdzie też dołączyła do niego po długiej rozłące królowa Maria Kazimiera²⁰. Przybyła tu ona *via* Drohobycz nie skądinąd, lecz właśnie z Sambora, gdzie przebywała w poprzednich miesiącach, oczekując powrotu małżonka (i syna) z kampanii wojennej (bawiła tam dokładnie do 22 X tr.). Stąd para monarsza udała się następnie na północ, do Lwowa i Żółkwi, gdzie jej pobyt przypada na schyłek 1686 oraz początek 1687 r. (właśnie we Lwowie przyszło wówczas niegdysiejszemu zwycięzcy spod Wiednia przyjąć poselstwo moskiewskie Piotra Szeremietiewa i po długich oporach zaprzysiąc niekorzystny dla Rzeczypospolitej traktat Grzymułtowskiego)²¹. Podobnie zresztą rok wcześniej, na przełomie 1685 i 1686 r., Jan III wraz z Marią Kazi-

---

¹⁶ Ostatnio np.: Z. Wójcik, *Jan Sobieski 1629–1696*, Warszawa 1994², s. 379–383.

¹⁷ C. Chowaniec, *Wyprawa Sobieskiego do Mołdawii w 1686 r.*, Warszawa 1932 [osobne odbicie z: „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 4 (1931) z. 1–2, s. 1–118].

¹⁸ *Diariusz kampanii w wołoskiej ziemi 1686 r. królewicza Jakuba Sobieskiego*, [w:] j.w., s. 127–136.

¹⁹ J.w., s. 127.

²⁰ J.w., s. 136.

²¹ M.in.: *Les anecdotes de Pologne, ou memoires secrets du regne de Jean Sobieski, III. du nom*, t. 2, Amsterdam 1699, s. 208–209, 212–213; *Andrae Chrysostomi in Zaluskie Zaluski [...] epistolarum historico-familiarium tomi I^{mi} pars II. [1678–1696]*, Brunsbergae 1710, s. 974–976; *Relacje nuncjusów apostolskich i innych osób o Polsce od roku 1548 do 1690*, t. 2, wyd. E. Rykaczewski, Berlin–Poznań 1864, s. 452–457; *Pamiętniki do historii życia i czynów Jana III Sobieskiego, króla polskiego, przez Filipa Dupont’a, pełniącego przy królu obowiązki głównego inżyniera artylerii*, wyd. I. Janicki, Warszawa 1885, s. 213 (zob. również s. 196 nn.); *Diariusz kampanii...*, s. 136. Także: [M.] Budzynowski, *Kronika miasta Sambora...*, s. 33 (gdzie omyłka w druku – miast 1686 jest 1689); C. Chowaniec, *Wyprawa Sobieskiego...*, s. 106; Z. Wójcik, *Jan Sobieski...*, s. 383–384.

miarą i towarzyszącym im dworem przebywał właśnie na Rusi – głównie w Żółkwi i Jaworowie, także we Lwowie, prowadząc wówczas przygotowania do zamierzonej operacji militarnej²². Jeśli zatem prawdzie odpowiada informacja, iż sakra J.A. Denhoffa odbyła się w Samborze w obecności obojga królestwa, to najprawdopodobniej miało to miejsce na jakiś czas przed 29 VI 1686, kiedy to Jan III wyruszał już ze Stryja na kampanię mołdawską. Zważywszy znów na okres, jaki siłą rzeczy musiał upłynąć od momentu prekonizacji do nadejścia z Rzymu koniecznych dla przyjęcia święceń biskupich bull dla nominata, owej konsekracji nie należy datować wcześniej, jak na drugą połowę kwietnia 1686 r., przy czym o wiele bardziej prawdopodobne są miesiące maj lub czerwiec. Oczywiście należało by doliczyć jeszcze czas potrzebny na sproszenie biskupów mających dopełnić aktu sakry, być może jednak w tym przypadku taka konieczność nie zachodziła lub też czas ów udało się ograniczyć do minimum.

Uwaga zawarta w poprzednim zdaniu wiąże się z okolicznością, iż głównym konsekratorem miał być ordynariusz kijowski Andrzej Chryzostom Załuski. Hierarcha ów, którego diecezja znajdowała się już wówczas w większości poza granicami Rzeczypospolitej, pozostawał bardzo blisko związany z dworem królewskim (jeszcze w r. 1678 został sekretarzem Marii Kazimiery) i często przebywał w otoczeniu pary monarszej. Przykładowo 6 XII 1685 widzimy go na radzie królewskiej w Żółkwi, gdzie wygłosił okolicznościową mowę²³, i tak samo dokładnie w rok później – na radzie królewskiej 6 XII 1686 we Lwowie (oraz powtórnie 20 XII tr.)²⁴. Można zatem domyślać się, iż niemal stale był on niejako „pod ręką”, mało obciążony obowiązkami związanymi z zarządaniem diecezją, za to gorliwie zaangażowany w życie polityczne kraju, która to powyższa okoliczność zdecydowanie przemawia na korzyść owego świadectwa, wskazują-

---

²² M.in.: *Les anecdotes de Pologne...*, t. 2, s. 76–81 (zob. także s. 153 nn., 158 nn.); *Materiały do historii miasta Sambora...*, s. 145 (nr 284); Z. Wójcik, *Jan Sobieski...*, s. 381.

²³ *Mowy na radach y seymach przez X^a Andrzeja Chryzostoma na Załuskach y Błędowie Załuskiego, biskupa kijowskiego y czerniechowskiego, opata wąchockiego, etc. etc., różnemi czasy miane [...]*, Oliwa 1689, s. 55–60.

²⁴ J.w., s. 60–64 oraz 64–68 (zob. także s. 68–73, gdzie jego mowa na radzie królewskiej w Buczaczu 26 VIII 1687).

cego właśnie na niego, jako szafarza święceń biskupich J.A. Denhoffa. Załuskiego nie trzeba było zatem zapraszać na ów akt sakry, bowiem przebywał na miejscu, co innego natomiast w przypadku współkonsekratorów. Niestety, informacji na ich temat nie posiadamy, przy czym mimo niewielkiej odległości, dzielącej Sambor od Przemyśla, należy przypuszczać, iż jednak nie było pośród nich ówczesnego biskupa przemyskiego Jana Stanisława Zbąskiego. Jako ordynariusz *loci*, do tego jeszcze starszy precedencją w stosunku do A.Ch. Załuskiego (zarówno z racji czasu powołania do grona episkopatu, jak i pozycji biskupstw przemyskiego oraz kijowskiego w przyjętym *cursus honorum* diecezji Rzeczypospolitej), gdyby wtenczas zjawiał się w Samborze, zapewne wystąpiłby w roli głównego konsekratora, a nie asystującego (chyba, że pozostał w ogóle poza ową trójką udzielających sakry – w charakterze wyłącznie zaproszonego gościa). Co innego w przypadku ówczesnego sufragana przemyskiego, którym był tytulariusz Belle Jan Dębski (Dembski) – ów bez jakiegokolwiek „uszczerbku na honorze” mógł być współkonsekratorem u boku ordynariusza kijowskiego. Czy jako trzeci przybył znów lwowski sufragan Jan Giedziński, czy też – za dyspensą papieską – asystował duchowny nie posiadający sakry (np. prepozyt–infułat z Żółkwi)²⁵, tego nie jesteśmy w stanie obecnie stwierdzić (i nie wiadomo, czy kiedykolwiek będzie to możliwe).

Nie od rzeczy wydaje się postawienie tu pytania również o miejsce (w rozumieniu obiektu sakralnego), w którym mogła się odbyć tamta konsekracja. W Samborze znajdowały się wówczas stosunkowo liczne świątynie rzymsko–katolickie (tylko te bowiem nas tu interesują), na czele z kościołem parafialnym pw. NMP i św. Jana Chrzciciela oraz klasztorami: brygidek, dominikanów i franciszkanów–obserwantów (bernardynów), obok których istniało rów-

---

²⁵ Dla porządku można odnotować, iż w interesującym nas momencie prepozytem żółkiewskim był wówczas 41–letni Jan Franciszek Kurdwanowski, późniejszy kolejny kanclerz królowej Marii Kazimiery, od r. 1687 także komendatoryjny opat bledzewski, który wraz z rokiem 1713 sam znalazł się w gronie episkopatu Rzeczypospolitej Obojga Narodów, jako że uzyskał wówczas prekonizację na biskupa tytularnego Marocco, zostając zarazem sufraganiem warmińskim, zaś w r. 1718/1719 administrował diecezją przemyską w związku z translacją Jana Kazimierz Bokuma na biskupstwo chełmińskie.

niez kilka kaplic²⁶. Wśród tych ostatnich znajdowała się także kaplica w rezydencji monarszej czy też raczej starościńskiej („pałacowa”), która wedle informacji zawartych w pochodzącym właśnie z roku 1686 inwentarzu była *na fundamencie murowanym z drzewa budowana podługowato w półcerkła gontami podbita, wieżyczka ode drzwi tej kaplicy mała, blachą pokryta, ołtarz we środku jeden, przedstawiający Pana Jezusa Ukrzyżowanego, antependium w herby zdobione czerwone, z fręzlą prostą, obrus czerwonym jedwabiem czysty, cztery ławki do siedzenia dla ludzi. Ta kaplica wewnątrz wszystka malowana, okien sześć. Chór także malowany i kratki drewniane z oknami, skąd królestwo czasem Mszy św. słuchali. [...]* Posadzka kamienna w kwadrat²⁷. Być może więc tam właśnie dopełniono aktu sakry, choć z drugiej strony wydaje się, iż był to jednak zbyt mały pod względem przestrzennym obiekt, by pomieścić zapewne cokolwiek liczniejsze grono gości uczestniczących w tamtej uroczystości. Jeżeli zatem nie w owej kaplicy, to zapewne w którejś ze świątyń klasztornych mogła się odbyć interesująca nas konsekracja, ewentualnie – co jednak wydaje się najmniej prawdopodobne – w kościele parafialnym²⁸.

---

²⁶ Ostatnio na ich temat: *Kościoty i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*, t. 5, oprac. zbior., Kraków 1997, s. 139–223 (artykuły autorstwa K. Brzeziny, J.K. Ostrowskiego, J.T. Petrusa, P. Szlezyngera i M. Walczaka); M. Skowrya, *Z dziejów samborskich klasztorów*, „Premisla Christiana” 9 (2001), s. 333–379. Także: *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego...*, t. 10, s. 229–232; A. Kuczera, *Samborszczyzna...*, t. 1, s. 322–393.

²⁷ Cyt. za: [M.] Budzynowski, *Kronika miasta Sambora...*, s. 33.

²⁸ Aleksander Kuczera wspomina o zachowanej jeszcze przed rokiem 1939 dawnej kronice parafialnej z Sambora, tamże wówczas przechowywanej, której aktualny los nie jest nam znany. – A. Kuczera, *Samborszczyzna...*, t. 1, s. 356–357 przyp. 18; t. 2, s. 435 nr 121 (zob. także: *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego...*, t. 10, s. 231). Natomiast co się tyczy wzmiankowanej również przez tego autora kroniki bernardyńskiego konwentu samborskiego (A. Kuczera, *Samborszczyzna...*, t. 2, s. 434 nr 119), to obecnie przechowywana jest ona w Archiwum Prowincji OO. Bernardynów w Krakowie, sygn. XXIII–1 – Acta seu monumenta diversa ex duobus vetustissimis protocollis conventus istius Samboriensis ad Beatissimam Virginem Mariam in coelum Assumptam Ordinis Minorum S.P.N. Francisci Regularis Observantiae ad tutiorem securioremque conservationem rerum memorabilium [...] anno Christi 1780 collecta et in unum volumen istud compilata (zob. nadto: tamże, sygn. XXIII–5 – Akta różne klasztoru bernardynów w Samborze).

Powyższy, z konieczności dość obszerny wywód, możemy zatem zrekapitulować stwierdzając, iż sakra Jerzego Albrechta Denhoffa odbyła się najprawdopodobniej w maju lub czerwcu 1686 r. w Samborze, zaś pełni kapłaństwa duchowny ten dostąpił – w obecności pary królewskiej i towarzyszącego jej zwyczajowo dworu – przez posługę zaliczającego się do najbardziej zaufanych współpracowników Jana III i zwłaszcza Marii Kazimiery ordynariusza kijowskiego Andrzeja Chryzostoma Załuskiego. Ponieważ informacje w tym przedmiocie zawdzięczamy świadectwom osób wprawdzie współczesnych, których wiedza w tym przedmiocie pochodziła nie mniej „z drugiej ręki”, stąd historyk nie ma dostatecznych podstaw, by przyjąć je jako pewnik i zaufać im bez podjęcia próby ich zweryfikowania. Dla tej właśnie przyczyny zmuszeni byliśmy tu przeprowadzić tego rodzaju drobiazgową analizę, której wynik okazał się zresztą tylko w części satysfakcjonujący. Nie dysponując aktualnie jakimś bardziej wiarogodnym i pozwalającym na skonfrontowanie danych świadectwem, nie możemy wykluczyć przypuszczenia, iż podana przez K.P. Koniecpolskiego informacja nie jest jednak w pełni ścisła i odpowiadająca prawdzie. Rzeczona konsekracja mogła wszak odbyć się w obecności nie obojga królestwa, a jedynie samej Marii Kazimiery i towarzyszącego jej dworu, a wówczas *terminus ante quem* stanowiłby już nie 29 VI 1686, lecz 22 X tr. (o czym wyżej). Istnieje zresztą skądinąd nikłe prawdopodobieństwo, że z dopełnieniem aktu święceń biskupich J.A. Denhoffa zaczękano aż do powrotu króla z wyprawy wojennej do Mołdawii. To by jednak oznaczało, iż konsekracja odbyła się dopiero w roku 1687, wydaje się bowiem, że przed końcem roku poprzedniego Jan III do Sambora już nie zawitał. W takim jednak przypadku w zupełności nie sposób wytłumaczyć (a to oczywiście dodatkowo osłabia powyższy domysł), dlaczego świadkom zeznającym w procesie informacyjnym właśnie w r. 1687 wydawało się, iż rzeczona sakra miała miejsce 4–5 lat wcześniej, skoro to wydarzenie zgoła z ostatnich miesięcy. Tak czy inaczej nie ma wątpliwości, iż w dniu pogrzebu hetmanowej wielkiej koronnej Marii Anny Jabłonowskiej 27 V 1687 Denhoff, który wygłosił wówczas w kościele jezuitów we Lwowie kazanie żałobne, posiadał już sakrę, jako że w okolicznościowym druku na-

zwany został biskupem, a nie nominatem kamienieckim²⁹. W tymże samym roku ówże hierarcha został też kanclerzem królowej Marii Kazimiery w miejsce swego niedawnego konsekratora, ordynariusza kijowskiego A.Ch. Załuskiego, co pozostawało w związku z faktem, iż – jak konstatuje Julian Bartoszewicz – *miał [on] wielkie łaski u obojga królestwa Sobieskiech* (co tłumaczy niegdysiejszą ich obecność na akcie święceń biskupich)³⁰.

Uważny czytelnik powyższych wywodów miałby wszakże prawo dać wyraz swemu nieprzekonaniu i mimo wszystko podejrzewać, iż jakaś jednak część prawdy zawiera się w świadectwie o. Rafała Chrzanowskiego, wskazującego na Jana Małachowskiego, jako konsekratora Jerzego Albrechta Denhoffa. Tego rodzaju wątpliwości na szczęście władni jesteśmy rozwiązać – i to bodaj definitywnie, jako że zachowane w komplecie „Acta episcopalia” tego hierarchy, w interesującym nas czasie będącego już od pięciu lat pasterzem Kościoła krakowskiego, pozwalają odtworzyć z dużą precyzją jego itinerarium. Otóż u progu kwietnia 1686 r., kiedy nowy ordynariusz kamieniecki uzyskał prekonizację papieską, biskup Jan Małachowski przebywał w Kielcach i – jeśli nie liczyć krótkiego „wypadu” do Bodzentyna u progu maja – dopiero w pierwszej połowie czerwca tr. przybył do stolicy swej diecezji, tj. Krakowa, gdzie jednak nie zabawił długo, jako że z końcem tegoż miesiąca był na powrót w Kielcach. Stamtąd wybrał się na krótko w połowie lipca do Buska i Lisowa, zaś w drugiej połowie sierpnia znów do Bodzentyna, wszakże na dłużej opuścił kielecką rezydencję biskupią dopiero na przełomie września i października 1686 r. Podjął wówczas podróż do księstwa siewierskiego, którego był nominalnym władcą, gdzie też przebywał w drugiej połowie października, by *via* Luborzyca i Proszowice powrócić w listopadzie do najwyraźniej ulubionych Kielc. Tam też pozostał do samego końca 1686 r., jak i przez pierwsze miesiące roku kolejnego i dopiero w marcu 1687 r. zawitał do Krakowa, gdzie tym razem zabawił nieco dłużej – do pierwszych dni czerwca. W połowie czerwca 1687 r. był już ponow-

---

²⁹ Zob.: K. Estreicher, *Bibliografia polska*, t. 15, Kraków 1897, s. 140. Por.: T. Józefowicz, *Kronika miasta Lwowa od roku 1634 do 1690, obejmująca w ogólności dzieje dawnej Rusi Czerwonej, a zwłaszcza historię arcybiskupstwa lwowskiego w tejże epoce*, Lwów 1854, s. 462.

³⁰ *Encyklopedia powszechna*, t. 6, Warszawa 1861, s. 976 (J. Bartoszewicz).

nie w Kielcach³¹. Dalsze śledzenie itinerarium ordynariusza krakow-

---

³¹ Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie [dalej cyt.: AKMK], sygn. AEp 69 - Acta actorum Illustrissimi et Reverendissimi Domini Joannis de Małachowice Małachowski, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopi Cracoviensis, ducis Severiae, conscripta. Anni 1685, 1686, 1687 et 1686 ad diem 12. Julii, k. 578r.-579v. (30 III Kielce), 579v. (8 IV, 19 IV Kielce), 579v.-580r. (26 IV Kielce), 580r.-592r. (29 IV Kielce), 592r.-594r. (10 V Bodzentyn), 594r.-598r. (13 V Kielce), 598r.-v. (15 V Kielce), 598v.-599r. (16 V Kielce), 599r.-600r. (17 V Kielce), 600r.-v. (24 V Kielce), 600v.-608r. (27 V Kielce), 608v. (28 V Kielce), 609r.-610r. (29 V Kielce), 610r.-v. (31 V Kielce), 610v.-611r. (1 VI Kielce), 611r.-615v. (10 VI Kraków), 615v.-617v. (12 VI Kraków), 617v.-618r. (14 VI Kraków), 618r. (17 VI Kraków), 618r.-619v. (18 VI Kraków), 619v.-620v. (25 VI Kielce), 620v.-624v. (26 VI Kielce), 624v.-625v. (28 VI Kielce), 625v.-634r. (1 VII Kielce), 634r.-637v. (3 VII Kielce), 637v. (5 VII Kielce), 637v.-641v. (8 VII Kielce), 641v.-647v. (10 VII Kielce), 647v.-652r. (12 VII Kielce), 652r.-v. (15 VII Busko), 652v.-653v. (Lisów), 653v.-654r. (19 VII Kielce), 654r.-v. (20 VII Kielce), 654r.-657r. (24 VII Kielce), 657r.-v. (31 VII Kielce), 657v. (1 VIII Kielce), 657v.-660r. (11 VIII Kielce), 660r.-v. (9 VIII Kielce), 661v.-662r. (16 VIII Kielce), 662r.-v. (21 VIII Bodzentyn), 662v.-663r. (22 VIII Bodzentyn), 663r.-672r. (23 VIII Bodzentyn), 672r.-690r. (26 VIII Bodzentyn), 690r.-v. (29 VIII Bodzentyn), 690v.-697r. (30 VIII Kielce), 697r.-698r. (31 VIII Kielce), 698r.-703v. (2 IX Kielce), 703v.-707v. (4 IX Kielce), 707v.-708r. (7 IX Kielce), 708r. (13 IX Kielce), 708r.-734v. (18 IX Kielce), 734v.-735r. (19 IX Kielce), 735r.-742v. (20 IX Kielce), 742v.-744r. (21 IX Kielce), 744r.-746v. (23 IX Kielce), 746v.-747v. (24 IX Kielce), 747v.-748r. (25 IX Kielce), 748r.-v. (28 IX Kielce), 749r. (9 X Jangrot), 749r.-753v. (11 X Jangrot), 753v.-761r. (16 X Sławków), 761r.-v. (19 X Siewierz), 761v.-763r. (25 X Siewierz), 763r.-v. (4 XI Luborzyca), 763v.-768v. (6 XI Proszowice), 765v.-766r. (7 XI Proszowice), 766r.-769r. (12 XI Kielce), 769r. (14 XI Kielce), 769r.-777r. (20 XI Kielce), 777r.-v. (21 XI Kielce), 777v.-778r. (22 XI Kielce), 778r. (23 XI Kielce), 778r.-782r. (27 XI Kielce), 782r.-786v. (29 XI Kielce), 786v.-788r. (2 XII Kielce), 788r.-791v. (4 XII Kielce), 791v.-792r. (5 XII Kielce), 792r.-796v. (9 XII Kielce), 796v.-804r. (11 XII Kielce), 805r.-806r. (13 XII Kielce), 806r.-810r. (16 XII Kielce), 810r.-813r. (18 XII Kielce), 813r. (20 XII Kielce), 813r.-814r. (21 XII Kielce), [rok 1687] k. 815r.-828v. (8 I Kielce), 828v.-834r. (10 I Kielce), 834r.-841r. (13 I Kielce), 841r.-845r. (15 I Kielce), 845r. (16 I Kielce), 845r.-846r. (20 I Kielce), 846r.-849v. (24 I Kielce), 849v.-853r. (27 I Kielce), 853r.-854v. (29 I Kielce), 854v.-855r. (7 II Kielce), 855r.-v. (14 II Kielce), 855v.-874r. (17 II Kielce), 874r.-878v. (21 II Kielce), 878v.-882r. (26 II Kielce), 882r.-887v. (10 III Kraków), 887v.-893r. (14 III Kraków), 893r.-v. (17 III Kraków), 893v.-894r. (18 III Kraków), 894r.-895r. (24 III Kraków), 895r. (26 III Kraków), 895r.-896r. (3 IV Kraków), 896r. (4 IV Kraków), 896r.-897r. (5 IV Kraków), 897r.-904v. (14 IV Kraków), 904v.-909r. (16 IV Kraków), 909r.-916r. (18 IV Kraków), 916r.-917r. (21 IV Kraków), 917r.-921v. (28 IV Kraków), 921v.-923r.

skiego Jana Małachowskiego mija się z celem, jak bowiem wcześniej stwierdzono, z końcem maja 1687 r. J.A. Denhoff dowodnie był już biskupem posiadającym sakrę. A zatem by zostać konsekrowanym przez J. Małachowskiego, musiałby on udać się w tym celu do Kielc lub Krakowa, to zaś stoi w sprzeczności z informacją, iż konsekracja odbyła się w Samborze, do tego *in praesentia Regiarum Maiestatum*. W ciągu roku 1686 ani Jan III, ani też Maria Kazimiera nie zawitali do Krakowa lub Kielc, gdy z kolei ordynariusz krakowski przez cały ten czas nie pojawił się na Rusi. Tym samym zawartą we wskazanym źródle informację o konsekrowaniu Jerzego Albrechta Denhoffa przez Jana Małachowskiego należy zweryfikować w sposób negatywny. Pozostaje przy tym wyrazić nadzieję, iż dalsze poszukiwania źródłowe pozwolą w przyszłości udzielić jednoznacznej odpowiedzi na pytanie o czas i miejsce oraz pozostałe okoliczności związane ze święceniami biskupimi pasterza diecezji przemyskiej z lat 1689–1701.

Omówienie świadectw odnoszących się do sakr kolejnych spośród XVIII-wiecznych biskupów Przemyśla obrządku łacińskiego nie będzie już wymagało aż tak drobiazgowych wywodów, jak to miało miejsce w przypadku J.A. Denhoffa. Bynajmniej jednak nie oznacza to, iż przy wszystkich pozostałych hierarchach, o których zamierzamy tu pisać, dysponujemy w rzeczonym przedmiocie kompletem potrzebnych danych. Już chociażby w odniesieniu do wspomnianego wcześniej Jana Kazimierz Bokuma nasza wiedza o okolicznościach przyjęcia przezeń święceń biskupich jest niestety niepełna. Jak zwrócił na to uwagę w swej poświęconej pasterzom Kościoła przemyskiego książce W. Sarna, *przed konsekracją miał złożyć biskup Bokum przysięgę według załączonej przez Stolicę Apostolską roty, a złożył ją w ręce biskupa poznańskiego Stanisława w Święcicach Święcickiego w dniu 1 IX 1701. Zdaje się więc, że również ten biskup konsekrował go tego samego dnia. W dniu konsekra-*

(29 IV Kraków), 923r.–926r. (30 IV Kraków), 926r.–v. (2 V Kraków), 926v.–927r. (5 V Kraków), 927r. (6, 7 V Kraków), 927r.–v. (9 V Kraków), 927v.–932v. (12 V Kraków), 932v.–937v. (14 V Kraków), 937v. (22 V Kraków), 937v.–940v. (23 V Kraków), 941r.–943r. (24 V Kraków), 943r.–952r. (26 V Kraków), 952r.–952v. (28 V Kraków), 952v.–955r. (30 V Kraków), 955r.–v. (2 VI Kraków), 955v. (3 VI Kraków), 955v.–957r. (7 VI Kraków), 957r.–958v. (9 VI Kraków), 958v.–964v. (16 VI Kielce).

cji mianował oficjałem swoim Andrzeja Antoniego Podolskiego, archidiakona przemyskiego³². Autor ów powołuje się na nie zacytowany wszakże przez niego wpis w urzędowej księdze „Acta acticata causarum consistorii Praemisliensis” z lat 1701–1702, którego interesujący nas fragment ma następujące brzmienie: *Tenor iuramenti per Illustrissimum episcopum Praemisliensem praestiti. Nicolaus Stanislaus in Święcice Święcicki, Dei gratia episcopus Posnaniensis. Universis et singulis quorum interest vel interesse poterit significamus. Qualiter Illustrissimus et Reverendissimus Dominus Joannes Casimirus Bokum, electus et confirmatus episcopus Premisliensis, coram nobis comparuerit et exhibitis literis transumpti Bullarum Apostolicarum ad consecrandum se in episcopum emanatarum petierit a nobis ut ipsi munus consecrationis impendere [podkr. KRP] iuramentumque fidelitatis Sanctissimo Domino Nostro et Sanctae Sedi Apostolicae iuxta formam illius Roma transmissam ab eo recipere dignaremur. Nos igitur, receptis cum ea qua par est reverentia, Bullis praedictis, et insistentes voluntati et menti Sanctissimi Domini Nostri, ut prius ante consecrationem [podkr. KRP] iuramentum fidelitatis recipiatur, illud iuxta formam in Bullis sub datum: Roma apud Sanctam Mariam Maoriam anno currenti [1701], quarto decimo Kalendas Augusti expeditis contentam recepimus; illudque Illustrissimum Dominum episcopum praefatum Praemisliensem in manibus nostris de verbo ad verbum praestitisse attestamus. [...] Datum in Święcicie, ruri nostro haereditario, die prima mensis Septembris anno Domini millesimo septingentesimo primo. Nicolaus Święcicki, episcopus Posnaniensis³³.*

Z przytoczonego dokumentu jednoznacznie zatem wynika, że o udzielenie sakry Jan Kazimierz Bokum zwrócił się właśnie do ordynariusza poznańskiego Mikołaja Stanisława Święcickiego i

---

³² W. Sarna, *Biskupi przemyscy...*, cz. 2, s. 391. Zob. nadto: [F.K. Zachariasiewicz], *Vitae episcoporum Premisliensium...*, s. 148–149 nr XLV; F. Pawłowski, *Premislia sacra...*, s. 531–541; J. Korytkowski, *Prataci i kanonicy katedry metropolitalnej gnieźnieńskiej od roku 1000 aż do dni naszych*, t. 1 cz. 2, Gniezno 1882–1883, s. 59–61; PSB, t. 2, Kraków 1936, s. 247 (J. Kwolek); HC, t. 5, s. 324; Z. Szostkiewicz, *Katalog biskupów...*, s. 417; K. Dola, *Katalog arcybiskupów i biskupów...*, s. 290 nr 45; P. Nitecki, *Biskupi Kościoła...*, kol. 37.

³³ AAPrzem, sygn. 55 – Acta acticata causarum consistorii Praemisliensis [...] [1701–1702], k. 118r.

oczywiście nie spotkał się w tej materii z odmową. Wzmiankowaną tu przysięgę złożył bezpośrednio *ante consecrationem*, wszakże owo świadectwo nie daje podstaw, by jednoznacznie stwierdzić, kiedy dokładnie i gdzie odbyła się sakra. Stosowny akt główny konsekurator mógł bowiem wystawić – jak mamy prawo wnioskować *per analogiam* na podstawie innych tego rodzaju przykładów – równie dobrze w kilka dni po udzieleniu święceń biskupich, już nawet w innym miejscu pobytu. Wszak rzeczony Święcice usytuowane są w bezpośredniej bliskości Warszawy (w połowie drogi pomiędzy Błoniem a Ożarowem Mazowieckim), warto też zwrócić uwagę, iż ów dzień 1 IX roku 1701 był to czwartek, podczas gdy jako termin konsekracji biskupich obierano zwyczajowo niedziele lub też przypadające w inne dni tygodnia najważniejsze święta kościelne oraz dodatkowo wspomnienia liturgiczne poszczególnych Apostołów. Stosownie do tego najbliższy przed 1 IX 1701 możliwy termin sakry, to niedziela 28 VIII 1701, jakkolwiek nie wykluczone, że ów akt święceń biskupich mógł mieć miejsce jeszcze cztery dni wcześniej, we wspomnienie liturgiczne św. Bartłomieja Apostoła (środa 24 VIII 1701)³⁴. Z drugiej znów strony za widniejącą w dokumencie M.S. Święcickiego datą mógłby przemawiać fakt, że tego właśnie dnia J.K. Bokum mianował swego oficjała (o czym wyżej), który też w dwa tygodnie później, 16 IX 1701, dopełnił w Przemyślu, w imieniu swego mocodawcy, formalnego aktu jego instalacji na biskupstwo, przy czym znamieną rzecz, iż w stosownym wpisie w aktach przemyskiej kapituły katedralnej Bokum określony został mianem *episcopus nominatus et confirmatus*, a nie – jakby należało oczekiwać – *nominatus, confirmatus et consecratus* (co jednak samo przez się wcale nie dowodzi, iż wciąż jeszcze nie był konsekrowany)³⁵. Tak czy inaczej nie ulega najmniejszej wątpliwości, iż konsekratorem Jana Kazimierza Bokuma był właśnie Mikołaj Stanisław Święcicki, który to fakt znajduje potwierdzenie w innym jeszcze świadectwie, w dotychczasowej literaturze nie przywoływanym. Mowa

---

³⁴ Trudno nam w tym momencie stwierdzić, czy dostatecznie „wysoką rangę” dla ewentualnego dopełnienia sakry miała również uroczystość Ścięcia św. Jana Chrzciciela w dniu 29 VIII.

³⁵ AAPrzem, Archiwum Kapituły Przemyskiej, rkp VIII, s. 415. Zob. także: F. Pawłowski, *Premislia sacra...*, s. 531; W. Sarna, *Biskupi przemyscy...*, cz. 2, s. 391.

mianowicie o wydanym drukiem w Warszawie panegiryku ku czci rzezonego ordynariusza przemyskiego, autorstwa jezuita Benedykta Malejewskiego³⁶, opatrzonym datą 15 I 1702, w którego końcowym fragmencie stwierdzone zostało m.in.: *Illustrissimi Consecratoris Tui Avita Solea Święciorum consecrata nomine, non humilem, impresso Honoribus vestigio, signat Appiam, per quam ad summa dignitatum Altaria, a primis, quibus Sacrum Lapidem imposuisti Aris, gradiare*³⁷. Świadcstwo to, choć późniejszej daty, przemawiałoby też pośrednio za Warszawą, jako miejscem dopełnienia aktu sakry, wątpliwość w którym to względzie pozwala rozwiązać sięgnięcie po akta procesu informacyjnego, poprzedzającego translację J.K. Bokuma w r. 1718 na biskupstwo chełmińskie. Zeznający w nim ówczesny sufragan poznański Piotr Tarło jednoznacznie oświadczył: *Scio eum consecrationis munus suscepisse Varsaviae, quia praesens fui* (tak samo też zeznał drugi ze świadków, jezuita Karol Kulesza³⁸, który wszakże – odmiennie, aniżeli poprzednio wspomniany świadek – nie był uczestnikiem owego aktu, jak bowiem stwierdził: *audivi eum consecratum fuisse*

---

³⁶ Ów zmarły w r. 1705 jezuita był bratankiem unickiego arcybiskupa smoleńskiego z lat 1690–1696 Jerzego Malejewskiego *vel* Malijewskiego. – L. Grzebień, *Słownik jezuitów polskich 1564–1990*, t. 7, Kraków 1993 (mszp powielony), s. 65; *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*, oprac. L. Grzebień, Kraków 1996, s. 403. Zob. nadto: PSB, t. 2, Kraków 1936, s. 247 (J. Kwolek).

³⁷ *Pastor Angularis Ecclesiae Lapis, Illustrissimus ac Reverendissimus Dominus Joannes Casimirus Bokum, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopus Praemisliensis, utriusque signaturae referendarius, in solenni ad Praemisliensem infulam inauguratione, inter publicos Regni ordines plausus humillimo stylo cultus, a Collegio et Scholis Varsaviensibus Societatis Jesu, per Admodum Reverendum Dominum Jacobum Rysiewicz, insignis collegiatae Varsaviensis beneficiatum, nec non theologiae laureae candidatum, anno Angularis Ecclesiae Lapidis Christi 1702, die 15. Januarii, Varsaviae b.d., k. [12v.]–[13r.].* W przedmiocie autorstwa: K. Estreicher, *Bibliografia polska*, t. 22, Kraków 1908, s. 89. Z kolei J. Korytkowski wskazuje na inny panegiryk, wszakże również dopiero z roku 1702, który *ku uczczeniu pamiątki konsekracji [Jana Kazimierz Bokuma] kolegia jezuickie w Przemyślu, Jarosławiu, Krośnie i Samborze ogłosiły drukiem.* – J. Korytkowski, *Prałaci i kanonicy...*, t. 1 cz. 2, s. 60 (tamże zwłaszcza przyp. 8).

³⁸ Karol Kulesza, zmarły w r. 1727, był skądinąd prokuratorem i historykiem swej prowincji zakonnej, później natomiast został misjonarzem dworskim. – L. Grzebień, *Słownik jezuitów polskich 1564–1990*, t. 6, Kraków 1993 (mszp powielony), s. 65; *Encyklopedia wiedzy o jezuitach...*, s. 343.

Varsaviae ante quatuordecim vel quindecim circiter annos)³⁹. A zatem stwierdzić możemy, iż konsekracja pierwszego spośród ustanowionych w XVIII stuleciu pasterzy Kościoła przemyskiego odbyła się najprawdopodobniej 28 VIII 1701, ewentualnie jeszcze 24 VIII tr., we wspomnienie liturgiczne św. Bartłomieja Apostoła (w każdym razie nie później, jak 1 IX tr.), w Warszawie, a dopełnił jej ordynariusz *loci*, biskup poznański Mikołaj Stanisław Świącicki. Brak natomiast pewności, czy miejscem owej sakry była kolegiata św. Jana Chrzciciela, czy też któraś inna spośród warszawskich świątyń. Jest to zatem kolejna kwestia, pozostająca do wyjaśnienia w przyszłości – podobnie, jak ustalenie osób współkonsekratorów Jana Kazimierza Bokuma, aktualnie nam niewiadomych.

Po translacji tego ostatniego w roku 1718 (prekonizacja 27 VI) z Przemyśla do Chełmży, nowym pasterzem Kościoła przemyskiego został Krzysztof Jan Antoni Szembek, dotychczasowy ordynariusz chełmski. Do diecezji przychodził zatem hierarcha posiadający już święcenia biskupie, stąd w publikacjach poświęconych sylwetkom jej rządców brak informacji na temat, gdzie i kiedy otrzymał on sakrę⁴⁰. W tej akurat materii szczęśliwie dysponujemy wzajemnie uzupełniającymi się świadectwami źródłowymi, które pozwalają na podanie precyzyjniejszego zestawu danych, aniżeli w dwóch poprzednio omówionych przypadkach. I tak w znanej nam już kategorii źródeł, jakimi są akta procesów informacyjnych na biskup-

---

³⁹ ASV, Archivio Concistoriale, Processus Consistoriales, vol. 107, k. 193v., 195r. Zob. nadto akta procesu informacyjnego z r. 1701, poprzedzającego powołanie Jana Kazimierza Bokuma na stolicę biskupią w Przemyślu (j.w., vol. 94, k. 633r.-644v.), z których dowiadujemy się m.in., że duchowny ten święcenia kapłańskie otrzymał – jako kanonik krakowski – w r. 1689 (*ipso festo Purificationis Beatate Mariae Virginis*, tj. 2 II) z rąk wspomnianego tu biskupa Krakowa Jana Małachowskiego, *in oratorio Patrum Societatis Jesu Varsaviensi* (j.w., k. 641r.)

⁴⁰ [F.K. Zachariasiewicz], *Vitae episcoporum Premisliensium...*, s. 150-152 nr XLVI; F. Pawłowski, *Premislia sacra...*, s. 541-553; W. Sarna, *Biskupi przemyscy...*, cz. 2, s. 395-396. Zob. także: W.F. Pawelec, *Biskupstwo chełmskie (szkic historyczny)*, cz. [6], „Wiadomości Diecezjalne Lubelskie” 16 (1934) nr 11, s. 396-397 nr 44; HC, t. 5, s. 156, 324; Z. Szostkiewicz, *Katalog biskupów...*, s. 565; J. Sawicki, *Concilia Poloniae. Źródła i studia krytyczne*, t. 8 – *Synody diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego i ich statuty*, Wrocław 1955, s. 111-120 (również s. 290-363); K. Dola, *Katalog arcybiskupów i biskupów...*, s. 258 nr 36, s. 290 nr 46, s. 296 nr 36; P. Nitecki, *Biskupi Kościoła...*, kol. 431.

stwo, właśnie w związku z zamierzoną translacją K.J.A. Szembeka z Krasnegostawu do Przemyśla zeznający w procesie w roku 1717 Franciszek Antoni Kobielski, późniejszy – kolejno – sufragan wrocławski, ordynariusz kamieniecki i na koniec ordynariusz łucki, oświadczył: *Assistebam cum fuit ipse consecratus Lovicii per Illustrissimum et Reverendissimum Dominum Primate[m] Regni; quatuor iam sunt elapsi anni*⁴¹. Mamy tu zatem do czynienia z relacją bezpośredniego uczestnika wydarzenia, o którym mowa, a nie – jak w przypadku osób zeznających w procesach poprzedzających translację J.A. Denhoffa – kogoś, kto informacje na dany temat posiadał jedynie „z drugiej ręki”. Zresztą również tego rodzaju świadectwem dysponujemy, jako że z kolei w procesie z roku 1722, kiedy to ważyła się kwestia przejścia Krzysztofa Jana Antoniego Szembeka tym razem na biskupstwo warmińskie, wezwany do złożenia zeznań ówczesny ordynariusz kamieniecki (a niegdysiejszy sufragan przemyski) Stanisław Józef Hozjusz na temat interesującej nas sakry stwierdził: *Scio ex publica fama, Lovicii, a septem circiter annis, munus consecrationis suscepisse ab Illustrissimo et Reverendissimo defuncto archiepiscopo Gnesnensi pro episcopatu Chetmensi*⁴². Zeznający w tym samym procesie prymiceriusz kapituły metropolitalnej gnieźnieńskiej i zarazem kanonik krakowski Jan Lipski oświadczył znów: *Praesens eram, quando ipse episcopus Chetmensis consecratus fuit Lovicii*⁴³. A zatem to już drugi naoczny świadek wydarzenia, wszystkie zaś owe zeznania jednoznacznie wskazują, że konsekracji K.J.A. Szembeka dopełnił w Łowiczu prymas Stanisław Szembek, arcybiskupem gnieźnieńskim będący w latach 1706–1721 (zmarł 3 VIII 1721, stąd w procesie z r. 1722 wspomina się o nim, jako o nie należącym już do grona żyjących). Dokładnej daty tamtego aktu święceń biskupich ani jeden, ani drugi z uczestników nie pamiętał, żaden też spośród zeznających nie wspomniał o osobach współkonsekratorów. Owe brakujące dane władni wszakże jesteśmy uzupełnić na podstawie innych źródeł.

Racje, dla których Krzysztof Jan Antoni Szembek udał się po sakrę właśnie do prymasa Stanisława Szembeka, są w zupełno-

---

⁴¹ ASV, Archivio Concistoriale, Processus Consistoriales, vol. 108, k. 316r.

⁴² J.w., vol. 110, k. 853r.–v.

⁴³ J.w., k. 854v.

ści oczywiste i nie wymagają jakichś obszernych uzasadnień, obaj oni byli bowiem braćmi (tyle, że przyrodnimi, tj. pochodzącymi z różnych matek). Pośród licznego ich rodzeństwa był wszakże jeden jeszcze biskup, mianowicie sufragan krakowski Michał Szembek, od r. 1706 tytulariusz Paphos (rodzony brat Stanisława, a przyrodni Krzysztofa). Zrozumiała zatem rzecz, iż również jego K.J.A. Szembek pragnął widzieć na swoich święceniach biskupich – i to w charakterze współkonsekratora. Stosowne zaproszenie, do niego adresowane, nominat chełmski zawarł w znanym nam z niedatowanej kopii liście, w którym pisał: *Kiedy łaskawie Xiążę Jmć Dobrodziey [tj. prymas S. Szembek] determinować raczył w Łowiczu actum consecrationis meae pro die 27 Augustii currentis, znaiąc tak wiele łask mnie świadczonych od WMWMci Pana y Dobrodzieia, upraszam przy naynieszszym pokłonie, o tę, która mnie potkać może naypryncypalnieysza y nayosobliwsza, ażebyś požądaney prezencyi Swoiey honor przydać mnie raczył MMWMci Pan y oraz consecrationis munus na siebie wzięwszy assistere gratiosissima instructione numerum także Fratrum beare y mnie na tenże Alet benedictione sua speciali adesse*⁴⁴. Skoro zaś został zaproszony na konsekrację biskup pomocniczy z Krakowa, nie wypadało nie wystosować podobnego zaproszenia do tamtejszego ordynariusza, którym był biskup Kazimierz Łubieński (zresztą niegdysiejszy pasterz Kościoła chełmskiego – w latach 1705–1710), co było tym bardziej uzasadnione, jako że Krzysztof Jan Antoni Szembek pozostawał dotąd jak najściślej związany ze środowiskiem kościelnym diecezji krakowskiej (tak przez wzgląd na pochodzenie, jak i z racji piastowania godności kanonika kapituły katedralnej na Wawelu, scholastyka sandomierskiego oraz komendatoryjnego prepozyta general-

---

⁴⁴ Archiwum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie [dalej cyt.: AAWO], sygn. AK Ab 28 – [Listy różne 1712–1721], k. 1v. (*Copia listu Jaśnie Wielmożnego Jegomości X. Nominata Chełmskiego do Jaśnie Wielmożnego Jegomości X. Sufragana Krakowskiego*). Nie od rzeczy będzie wspomnieć w tym miejscu, że również ówże Michał Szembek, późniejszy biskup, był członkiem kapituły katedralnej w Przemyślu, do której przyjęty został jeszcze 17 VII 1683, otrzymując wówczas kanonikat *fundi* Bakończyce (zwolniony właśnie przez jego brata Stanisława Szembeka). – AAPrzem, Archiwum Kapituły Przemyskiej, rkp VII – Acta conclusionum Venerabilis Capituli Ecclesiae Cathedralis Premisliensis ab anno Domini 1678, die 1ma Februarii, usque ad annum 1686 conscripta, k. 132r.–v.

nego miechowskiego). Biskup Łubieński wymówił się wszakże w niezwykle taktowny sposób względami zdrowotnymi i czasowymi, pisząc do nominata chełmskiego 14 VIII 1713 z Krakowa: *Nie ciężko bymi było iechać ad actum consecrationis z życzliwego affektu ku NMWMci Panu, bo bym był mógł dwie rzeczy lucrari gloriam obsequii y sobie wielkie ukontentowanie ex visione Xiążęcia Jmci Prymasa y Jmci Pana Kanclerza W[ielkiego] K[oronnego], moich Wielce Miłościwych Panów, ale w tak krótkim czasie wybrać się niepodobna et ipsa pericula od kamieńca wstręć czynią. Będę tam iednak, da Bóg, sercem praesens, suspirando, aby plenitudo benedictionum per sanctas manus Xiążęcia Jmci MNMci Pana effusa descendat na Osobę NMNMci Pana cum caractere episcopali charismata imprimum, które in decus magnarum qualitatum WMMNMP Kościołowi y Oyczyźnie in futurum perennent*⁴⁵. Być może właśnie przez wzgląd na swego ordynariusza nie wybrał się do Łowicza również sufragan Michał Szembek, który najpewniej z wielką chęcią wziąłby udział w święceniach biskupich młodszego, przyrodniego brata. Widzimy go wszakże spełniającego w tym czasie rozmaite funkcje pontyfikalne w diecezji krakowskiej (mianowicie 15 VIII 1713 w Kalwarii Zebrzydowskiej, a następnego dnia w sąsiedniej Lanckoronie, gdzie też jego obecność poświadczona jest również w odniesieniu do 20, 21 i 26 VIII oraz 2 IX tr., gdy z kolei 10 IX tr. był już na powrót w Krakowie, gdzie udzielał święceń duchowieństwu w katedrze na Wawelu)⁴⁶.

Wiemy już zatem, że konsekracja Krzysztofa Jana Antoniego Szembeka odbyć się miała 27 VIII 1713 w Łowiczu z udziałem prymasa Stanisława Szembeka, jako głównego konsekratora, oraz zaproszonych biskupów z Krakowa: ordynariusza Kazimierza Łubieńskiego i sufragana Michała Szembeka (prawdopodobnie obaj

---

⁴⁵ AAWO, sygn. AK Ab 28, k. 3r. (*Copia listu Xiążęcia Jmci Biskupa Krakowskiego do Jmci X. Biskupa Chełmskiego z Krakowa 14. Augusti 1713*).

⁴⁶ AKMK, sygn. LOrd 6 – Liber ordinatorum, consecrationis ecclesiarum, capellarum, altarium immobilium, portatiliu, calicium et campanarum per Illustrissimum et Reverendissimum Dominum, Dominum Stanislaum a Szupow Szembek, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopum Dionisiensem, suffraganeum, canonicum, vicarium in spiritualibus et officialem generalem Cracoviensem, anno Domini 1695to inceptus [od s. 313 czynności pontyfikalne Michała Szembeka], s. 411-412.

mieli być współkonsekratorami, jakkolwiek pewne jest to tylko w przypadku drugiego z wymienionych). Wśród gości miał być również piastujący od niespełna półtora roku urząd kanclerza wielkiego koronnego rodzony brat (starszy) przyjmującego święcenia biskupie duchownego – Jan Szembek (o nim wzmianka w cytowanym liście K. Łubieńskiego), zaś okolicznościowe gratulacje nadesłał m.in. rektor Akademii Zamojskiej, kanclerzem której to uczelni był każdorazowy ordynariusz chełmski⁴⁷. W sytuacji, kiedy okazało się, iż obaj krakowscy biskupi nie przybędą jednak na ów akt, mający przyjąć sakrę duchowny zatroszczył się o to, by nie zabrakło tam innych członków episkopatu dla asystowania prymasowi w charakterze współkonsekratorów. Ostatecznie obowiązku tego podjęli się dwaj sufragani: łucki Adam Franciszek Rostkowski (zazwyczaj zresztą rezydujący w Warszawie, skąd do Łowicza nie miał daleko) oraz włocławski Wojciech Ignacy Bardziński, o czym wiemy dzięki stosownemu wpisowi w księdze czynności pontyfikalnych tego ostatniego, potwierdzającemu zarazem datę i miejsce wydarzenia (tamże również informacja, iż obok kanclerza wielkiego koronnego Jana Szembeka na święcenia biskupie rodzzonego brata przybył także stolnik koronny Aleksander Kazimierz Szembek, błędnie tu określony mianem chorążego koronnego, oraz ich krewniak Franciszek Aleksander Szembek, kasztelan wiślicki)⁴⁸. A zatem w przypadku sakry Krzysztofa Jana Antoniego Szembeka dysponujemy precyzyjnym i niemal pełnym zasobem danych – z tym jedynie wyjątkiem, iż w żadnym z przywołanych tu źródeł nie zostało *expressis verbis* stwierdzone, iż obrzędu święceń biskupich dopełniono w prymasowskiej kolegiacie Wniebowzięcia NMP. Choć zatem wydaje się to niemal pewne, zawsze jednak pozostaje cień wątpliwości, czy miej-

---

⁴⁷ AAWO, sygn. AK Ab 28, k. 2r. (*Copia listu Jmci X. Rektora Zamoyskiego imieniem całej Akademii Zamoyskiej do Jaśnie Wielmożnego Jmci X. Biskupa Chełmskiego etc.*) [kopia niedatowana]: *Ad festivam consecrationem Suae Illustrissimae Reverendissimae Excellentissimae inaugurationem festino, cursu properat Vniversitas Zamoscensis, magno nomini devoto et obsequiis eius consecrata, episcopalis Chelmensis honoris scandenti, publico voto ad multos annos proclamato, etiam suum annectens, altioris futuri gradum, non sine invidia sua, praesagiens, itd.*

⁴⁸ Archiwum Diecezjalne we Włocławku, sygn. ASWłP 8 (98 cz.) – [Księga czynności pontyfikalnych biskupa Wojciecha Ignacego Bardzińskiego 1709–1723], k. 50r.

scem owej konsekracji nie była któraś inna spośród łowickich świątyń⁴⁹.

Z równie komfortową sytuacją, gdy idzie o obfitość świadectw źródłowych, nie mamy niestety do czynienia w odniesieniu do sakry kolejnego pasterza Kościoła przemyskiego – Aleksandra Antoniego Fredry, który na jego czele stał w latach 1724–1734. Również on przeszedł do Przemyśla z Krasnegostawu, bowiem właśnie jako biskup chełmski znalazł się w gronie episkopatu Rzeczypospolitej Obojga Narodów w roku 1719 (prekonizowany 29 III tr.)⁵⁰. Jako że diecezję chełmską przyszło mu objąć po Krzysztofie Janie Antonim Szembeku, należało by oczekiwać, iż tegoż hierarchy nie mogło zabraknąć na akcie święceń biskupich swego następcy. Niestety, w kopiariuszu korespondencji K.J.A. Szembeka nie natrafiamy na wzmianki o konsekracji A.A. Fredry, co bynajmniej jeszcze nie dowodzi, iż nie był jej uczestnikiem. Bliższe informacje, jakie posiadamy na temat tejże sakry, po raz kolejny zawdzięczamy zeznaniom świadków w procesie informacyjnym – tym mianowicie, który poprzedzał translację biskupa Fredry do Przemyśla i odbył się jeszcze w roku 1722⁵¹. Wspominany tu już wcześniej Franciszek Antoni Kobielski, już wkrótce powołany na sufraganię włocławską (ówczesnie natomiast prepozyt krakowski, dziekan warszawski i kanonik gnieźnieński), oświadczył wówczas: *Non longe afueram,*

---

⁴⁹ Warto zwrócić uwagę, że pośród panegiryków na cześć Krzysztofa Jana Antoniego Szembeka z roku 1713, związanych najprawdopodobniej właśnie z jego sakrą oraz ingresem, był również takowy wydany przez łowickie kolegium pijarów. – K. Estreicher, *Bibliografia polska*, t. 30, wyd. S. Estreicher, Kraków 1934, s. 253–254. Zob. także: AAWO, sygn. AK Ab 28, k. 3v., gdzie kopia listu K.J.A. Szembeka do K. Łubieńskiego z daty: Chełm, 30 VIII 1713, w którym mowa o ingresach w Krasnymstawie oraz Zamościu (tamże, k. 4v.–5v.: «Nowiny z Zamościa 29. Septembris 1713» – opis uroczystego wjazdu do Zamościa nowego pasterza diecezji chełmskiej).

⁵⁰ M.in.: [F.K. Zachariasiewicz], *Vitae episcoporum Premisliensium...*, s. 153–156 nr XLVII; F. Pawłowski, *Premislia sacra...*, s. 554–566; J. Korytkowski, *Praciaci i kanonicy...*, t. 2, Gniezno 1883, s. 28–31; W. Sarna, *Biskupi przemyscy...*, cz. 2, s. 413. Zob. także: W.F. Pawelec, *Biskupstwo chełmskie...*, cz. [6], s. 397 nr 45; HC, t. 5, s. 157, 324; Z. Szostkiewicz, *Katalog biskupów...*, s. 448; K. Dola, *Katalog arcybiskupów i biskupów...*, s. 258 nr 37, s. 291 nr 47; P. Nitecki, *Biskupi Kościoła...*, kol. 103.

⁵¹ Akta tegoż procesu w: ASV, Archivio Concistoriale, Processus Consistoriales, vol. 110, k. 595r.–606v.

*quando audivi ipsum Varsaviae consecrationis munus suscepisse*⁵². Z kolei Michał Węzyk, archidiakon warszawski i oficjał mazowiecki (a więc również związany ze środowiskiem kościelnym Warszawy), zeznał wtedy: *Scio ex publica fama ipsum munus consecrationis suscepisse a pie defuncto Regni Primate*⁵³. A zatem w świetle tychże wypowiedzi, choć wyszły one z ust duchownych nie będących uczestnikami interesującego nas wydarzenia, aktu konsekracji Aleksandra Antoniego Fredry dopełnił w Warszawie znany nam już prymas Stanisław Szembek, przy czym miało to miejsce niewątpliwie jeszcze w ciągu roku 1719. Aktualnie nie jesteśmy wprawdzie w stanie podać dokładnej daty owego faktu, niemniej z tego właśnie roku pochodzi okolicznościowy panegiryk na ingres nowego biskupa chełmskiego do katedry w Krasnymstawie, skądinąd opatrzony omyłkową datą wydania MDCCIX miast MDCCXIX, w którym wprawdzie nie ma bezpośrednio mowy o konsekracji, wszakże z kontekstu zdaje się wynikać, iż Fredro posiadał już wówczas sakrę (m.in.: *Ascendisti itaque quoque Praesul Illustrissimus consecraret, postquam Curiam sacrasti praelatus*)⁵⁴. Warto też odnotować, iż w dniu 25 VI 1719, a więc w niespełna w trzy miesiące po uzyskaniu prekonizacji, hierarcha ten uczestniczył (współ z ordynariuszem kamienieckim Stefanem Rupniewskim oraz greko-katolickim eparcją przemyskim Hieronimem Ustrzyckim) w ingresie właśnie

---

⁵² J.w., k. 598v.

⁵³ J.w., k. 597v.

⁵⁴ *Macedo Sarmaticus Illustrissimus Reverendissimus Dominus D. Alexander Fredro, episcopus Chelmensis, maiorum heroicis, propriis, qua sacris, qua togatis virtutibus. Gloriam et honoris decurrens Olympia in primo suae Cathedrae aditu a Collegio Crasnostaviensi Societatis Jesu salutatus anno postquam Deus homo exultavit ut Gigas ad currendam viam M.DCCIX. [recte: MDCCXIX], k. [13r.] (zob. także, k. [13v.]: *Satis quidem Szembecianis refluoruerant Rosis, ut ad has Reginas Florum regnare in illius omnis decoris maius viderentur*). Na marginesie wspomnieć tu można również o panegiryku wydanym w sześć lat później na inaugurację rządów pasterskich A.A. Fredry z kolei w diecezji przemyskiej. – *Incolunitas Ecclesiae, Patriae et populi, in avito Boncza Illustrissimi ac Reverendissimi Domini D. Alexandri Fredro, Dei et Apostolicae Sedis gratiae episcopi Praemisliensis, per diaecesatum Ressoviense Collegium Scholarum Piarum in felici Eiusdem ad pontificam tiaram inauguratione demonstrata anno solutis humanae 1725, Cracoviae b.d.**

Krzysztofa Jana Antoniego Szembeka do katedry w Przemyślu⁵⁵. Pozostaje zatem do wyjaśnienia w przyszłości, kiedy dokładnie, w której spośród warszawskich świątyń i z udziałem jakich innych biskupów, w charakterze współkonsekratorów, Aleksander Antoni Fredro dostąpił pełni kapłaństwa.

Po bez mała dziesięcioletnich rządach pasterskich biskup A.A. Fredro zmarł 26 IV 1734 (pogrzeb odbył się w miesiąc później)⁵⁶, od którego to momentu minąć musiało jeszcze niemal półtora roku, nim 26 IX 1735 na jego następcę wyznaczony został przez nowego króla Augusta III liczący sobie 52 lata Walenty Aleksander Czapski, piastujący dotychczas godność m.in. komendatoryjnego opata pelplińskiego. Jego proces informacyjny miał miejsce wszakże dopiero w roku 1736⁵⁷, a ostatecznie 11 II 1737 papież Klemens XII prekonizował W.A. Czapskiego biskupem Przemyśla, wówczas też można było rozpocząć bezpośrednie przygotowania do aktu konsekracji. Odbyła się ona w niedzielę Przenajświętszej Trójcy 16 VI 1737 w kościele benedyktynek w Radomiu, na terenie ówczesnej diecezji krakowskiej, zaś głównym szafarzem święceń biskupich był ordynariusz *loci* Jan Aleksander Lipski, zaledwie w pół roku później wyniesiony do godności kardynalskiej (20 XII tr.). Fakt ów znajduje potwierdzenie w aż kilku źródłach, do jakich udało się nam dotychczas dotrzeć. Przede wszystkim stosowny wpis, do tejże sakry się odnoszący, widnieje w zachowanej księdze czynności pontyfikalnych dopiero co wspomnianego biskupa krakowskiego J.A. Lipskiego⁵⁸. O udzieleniu święceń biskupich Czap-

---

⁵⁵ M.in.: W. Sarna, *Biskupi przemyscy...*, cz. 2, s. 544 nn. przyp. 5; S. Nabywaniec, *Unicy biskupi przemyscy w latach 1610–1991*, Rzeszów 1995, s. 38.

⁵⁶ Zob.: W. Sarna, *Biskupi przemyscy...*, cz. 2, s. 565 przyp. 2; S. Nabywaniec, *Unicy biskupi przemyscy...*, s. 38. Także: K.R. Prokop, *Wypisy źródłowe do biografii polskich biskupów i opatów z czasów Rzeczypospolitej Obojga Narodów oraz niewoli narodowej doby zaborów (XVI–XIX w.)*, cz. 2, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 83 (2005), s. 326 nr 2.

⁵⁷ ASV, Archivio Concistoriale, Processus Consistoriales, vol. 123, k. 473r.–486v.

⁵⁸ Archiwum Kapituły Metropolitalnej w Krakowie na Wawelu [dalej cyt.: AKapMK], sygn. LA 36 [poprzednio sygnatura tymczasowa I-14], s. 27. Zob. również: AKMK, sygn. AEp 82 – Acta actorum Illustrissimi et Reverendissimi Domini, Domini Joannis Alexandri in Lipe Lipski, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopi Cracoviensis, ducis Severiae, per annos 1734, 1735, 1736 et 1737

skiemu w Radomiu przez późniejszego kardynała, wszakże z nieści-
słym przyporządkowaniem owego faktu do roku 1738, czytamy
również w zeznaniach dwóch świadków (Gabriela Piotra Baudouina
i Piotra Jacka Śliwickiego) w procesie informacyjnym z r. 1741,
poprzedzającym translację dotychczasowego ordynariusza przemy-
skiego do Włocławka, przy czym w obu przypadkach nie jest to
świadczenie bezpośrednich uczestników (pierwszy z wymienionych
swoją wypowiedź zaczął od słów: *audivi a gravissimis viris*, itd.,
drugi natomiast stwierdził: *hoc audivi a plurimis viris fide dignis*)⁵⁹.
Wreszcie też w tomie akt kapituły katedralnej przemyskiej z lat
1724–1737, w odniesieniu do sesji (kapituły) generalnej z 23 VI
1737 zanotowano: *Capitulum generale ordinarium in crastino festo
Nativitatis s. Joannis Baptistae proximo anno 1737mo [...] fuit
legitime celebratum existentibus tunc ad assistentiam Illustrissimo ac
Reverendissimo Domino, Domino Valentino Alexandro Czapski, Dei
et Apostolicae Sedis gratia episcopo Praemisliensi, pro consecratione
sui Radomiam transeunti, Illustrissimo ac Reverendissimo Domino
Andrea Pruski, suffraganeo et praeposito, Perillustribus autem et
Admodum Reverendis Joanne Cantii Sałacki, U.I.D., Valentino
Pruski, canonicis cathedralis Premisliensibus, a Capitulo deputatis*⁶⁰.
Z cytowanego źródła dowiadujemy się zatem, kto na owej sakrze
reprezentował grono kanoników katedralnych z Przemyśla i że na
czele delegacji stał ówczesny sufragan przemyski Andrzej Pruski,
zarazem prepozyt kapituły. Możemy się domyślać, że na akcie świę-
ceń biskupich w Radomiu wystąpił on w charakterze współkonse-
kratora, w przywołanej księdze czynności pontyfikalnych J.A. Lip-
skiego brak wszakże informacji, którzy dwaj biskupi asystowali
wtenczas ordynariuszowi krakowskiemu. Można by się zastanawiać,
czy owym drugim, obok A. Pruskiego, nie był miejscowy sufragan
Michał Ignacy Kunicki, wydaje się to wszakże mało prawdopo-
dobne, jako że zaledwie dzień wcześniej, w sobotę 15 VI 1737,
udzielał on święceń duchowieństwu w katedrze na Wawelu, stąd

---

conscripta, s. 725–744 (Kielce, 3 VI 1737), 744–746 (Radom, 5 VI tr.), 746–750
(Kielce, 7 VI tr.), 750–771 (Kielce, 14 VI tr.), 771–772 (Kielce, 18 VI tr.), 772–
773 (Radom, 19 VI tr.), 773–778 (Kielce, 21 VI tr.), 778–779 (Radom, 22 VI tr.)

⁵⁹ ASV, Archivio Concistoriale, Processus Consistoriales, vol. 128, k. 502r.–v.

⁶⁰ AAPrzem, Archiwum Kapituły Przemyskiej, rkp X – Acta conclusionum
Reverendissimi Capituli Premisliensis [1724–1737], s. 712.

jego obecność zaraz w dniu następnym w Radomiu w zasadzie należało by uznać za wykluczoną (zważywszy na dystans dzielący oba miasta)⁶¹.

Rządy W.A. Czapskiego w Kościele przemyskim trwały jeszcze krócej, aniżeli miało to miejsce w przypadku jego poprzednika. Po siedmiu latach uzyskał on 20 XII 1741 translację na stolicę biskupią we Włocławku, z którą pozostał związany już do końca swych dni. Po nim do Przemyśla przyszedł biskup należący już od kilku lat do grona episkopatu Rzeczypospolitej Obojga Narodów, mianowicie dotychczasowy ordynariusz kamieniecki Wacław Hieronim Sierakowski. Tak się składa, iż święcenia biskupie otrzymał on w niespełna rok po W.A. Czapskim z rąk tegoż samego hierarchy, mianowicie kardynała Jana Aleksandra Lipskiego, biskupa krakowskiego, przy czym uroczysty ów akt miał miejsce w kolegiacie Wniebowzięcia NMP w Kielcach. Także w tym przypadku informują nas o tym wzajemnie się dopełniające i zarazem weryfikujące źródła – na czele ze wspomnianą księgą czynności pontyfikalnych J.A.

---

⁶¹ AKMK, sygn. LOrd 9 – Liber ordinatorum, consecrationis ecclesiarum, capellarum, altarium immobilium, portatiliu, calicium et campanarum per Illustrissimum et Reverendissimum Dominum Michaelem Kunicki, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopum Arsinoensem, suffraganeum et archidiaconum Cracoviensem, custodem Sandomiriensem, s. 267–271 (*Anno 1737, Sabbato Quatuor Temporum SS. Trinitatis, quae fuit dies 15. Junii, in ecclesia cathedrali Cracoviensi [...], Illustrissimus episcopus Arsinoensis, suffraganeus et archidiaconus Cracoviensis, pro Celsissimo, Illustrissimo ac Reverendissimo Domino Joanne in Lipe Lipski, Dei te Apostolicae Sedis gratia episcopo Cracoviensi, promovit* [po czym następuje wykaz duchownych wyświęconych tego dnia przez biskupa M.I. Kunickiego]; następny z kolei wpis odnosi się do święceń udzielonych przez tegoż hierarchę dopiero 7 VII 1737, także zresztą w katedrze na Wawelu – s. 271). Zob. również: [F.K. Zachariasiewicz], *Vitae episcoporum Premisliensium...*, s. 157–158 nr XLVIII; F. Pawłowski, *Premislia sacra...*, s. 567–569; K. Estreicher, *Bibliografia polska*, t. 14, Kraków 1896, s. 518 (panegiryk na ingres do katedry w Przemyślu); R. Frydrychowicz, *Geschichte der Cistercienserabtei Pelplin und ihre Bau- und Kunstdenkmäler*, Düsseldorf [1905], s. 112–114 (nr 36); W. Sarna, *Biskupi przemyscy...*, cz. 2, s. 423; Z. Szostkiewicz, *Katalog biskupów...*, s. 429; HC, t. 6 (1730–1799), cur. R. Ritzler & P. Sefrin, Patavii 1958, s. 348; K. Dola, *Katalog arcybiskupów i biskupów...*, s. 291 nr 48. Por. nadto: M. Borkowska, *Słownik polskich księń benedyktyńskich*, Niepokalanów 1996, s. 201 (gdzie wskazane zachowane kroniki radomskiego opactwa benedyktynek).

Lipskiego⁶². Zachować się zresztą miała również analogiczna księga czynności pontyfikalnych samego W.H. Sierakowskiego, na którą wskazuje (i to właśnie w kontekście interesującej nas tu sakry) Julian Ataman w monografii rządów tegoż hierarchy w diecezji przemyskiej⁶³. Przed rokiem 1939 przechowywana była ona w zasobach Biblioteki Baworowskich we Lwowie („Acta pontificalia Illustrissimi etc. Venceslai Hieronymi Sierakowski”, o sygnaturze III D 40)⁶⁴ i po wojnie najprawdopodobniej nie znalazła się wśród zbiorów archiwalno-bibliotecznych, przekazanych do Polski w jej nowych granicach. W każdym razie księgi tej nie ma ani w Bibliotece Narodowej w Warszawie, dokąd po roku 1945 trafiły fragmenty kolekcji rękopisów i starych druków Biblioteki Baworowskich, ani też w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich (Ossolineum) we Wrocławiu, stąd można przypuszczać, iż znalazła się w noszącej dziś imię Wasyla Stefanyka Lwowskiej Bibliotece Naukowej. Obok tedy akt czynności pontyfikalnych kardynała J.A. Lipskiego, o czasie i miejscu konsekracji W.H. Sierakowskiego oraz o osobie głównego konsekratora dowiadujemy się również z akt poprzedzającego jego translację z diecezji inflanckiej do kamienieckiej procesu informacyjnego (z r. 1739), a mianowicie z zawartych tamże zeznań świadków: kanonika krakowskiego Mikołaja Dembowskiego (w kilka lat później on właśnie objął po Sierakowskim stolicę biskupią w Kamieńcu Podolskim) i kanonika inflanckiego Teodora de Havel (von Havel)⁶⁵. W aktach wcześniejszego procesu, z roku 1736, zawarte jest z kolei *iuramentum* wykonane przez W.H. Sierakowskiego bezpośrednio przed przyjęciem święceń biskupich – dnia 4 V 1738 w Kielcach na ręce pasterza diecezji krakowskiej⁶⁶.

Nie sposób wreszcie nie wspomnieć o jednym jeszcze świadectwie źródłowym, jakkolwiek nie odnosi się ono wprost do osoby

---

⁶² AKapMK, sygn. LA 36, s. 27.

⁶³ J. Ataman, *W[acław] H[ieronim] Sierakowski i jego rządy w diecezji przemyskiej* (*Studia Historico-Ecclesiastica*, t. 3), Warszawa 1936, s. 7 (tamże przyp. 1).

⁶⁴ J.w., s. 7 przyp. 1. Por.: S. Tymosz, *Recepcja reformy trydenckiej w działalności kanoniczno-pastoralnej arcybiskupa Wacława Hieronima Sierakowskiego w latach 1740–1780. Studium historyczno-prawne*, Lublin 2002, s. 496 (nr 9).

⁶⁵ ASV, Archivio Concistoriale, Processus Consistoriales, vol. 125, k. 57v.–58v.

⁶⁶ J.w., vol. 123, k. 312r.

Wacława Hieronima Sierakowskiego. Hierarcha ów, o czym dotąd jeszcze tu nie wspomniano, święcenia biskupie otrzymał nie w pojedynkę, lecz w tymże samym dniu i miejscu kardynał Jan Aleksander Lipski konsekrował również nowego ordynariusza bakowskiego Stanisława Rajmunda Jezierskiego (z zakonu dominikanów), na co jednoznacznie wskazuje stosowna zapiska w przywoływanej tu już księdze czynności pontyfikalnych ówczesnego krakowskiego purpurata⁶⁷. Brak tam wszakże informacji o osobach współkonsekratorów, stąd też w oparciu o rzeczony źródło nie sposób stwierdzić, którzy inni biskupi wzięli udział w owej podwójnej sakrze. Z tego chociażby względu z uwagą należy odnieść się do wpisu widniejącego w analogicznego charakteru księdze czynności pontyfikalnych będącego w latach 1729–1749 sufraganiem chełmińskim Macieja Aleksandra Sołtyka, tytulariusza Mactaris (Margarita)⁶⁸. Na jej końcu znajduje się zbiorcze zestawienie dziewięciu sakr biskupich, podczas których hierarcha ów asystował, przy czym zaraz na pierwszym miejscu widnieje tamże wpis: *Varsaviae, Illustrissimo Jezierski, episcopo Baccoviensi*⁶⁹. Pomijając już fakt, że nie podano tu daty owego wydarzenia, zaskakuje informacja, iż rzeczona konsekracja miała się odbyć w Warszawie, a przy tym brak jakiegokolwiek wskazania na osobę W.H. Sierakowskiego, również wówczas wyświęconego na biskupa. Kwestia wymaga zatem kilku zdań komentarza. Otóż odnośna księga czynności pontyfikalnych M.A. Sołtyka, jak to wynika z noty umieszczonej na samym jej początku (przez prowadzącego ją notariusza Franciszka Antoniego Markiewicza, kapelana tegoż biskupa), założona została dopiero w r. 1740, a zatem w jedenastym już roku pasterskiego posługiwania sufragana chełmińskiego⁷⁰. Wpisy z lat 1729–1739 oraz z pierwszych miesięcy roku 1740 (na bieżąco zaczynają się one wraz z dniem 16 IV

---

⁶⁷ AKapMK, sygn. LA 36, s. 27.

⁶⁸ Zob. przypis następny.

⁶⁹ Archiwum Diecezjalne w Pelplinie [dalej cyt.: ADP], sygn. A 16 – Aquila feliciter evolans ac sub auspiciis Illustrissimi, Excellentissimi, Reverendissimi Domini, Domini Mathiae Sołtyk, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopi Margaritensis, suffraganei, archidiaconi Culmensis, praepositi cathedralis Gnesnensis, Thorunensis, canonici Varmiensis, etc., etc., omnes in diaecesi Culmensi ordinatos gratiosissimis alis protegens [*drugi tytuł*: Liber ordinatorum 1729–1749], s. 110 nr 1.

⁷⁰ J.w., s. 3.

1740)⁷¹ mają zatem charakter retrospektywny i odtworzone zostały na podstawie zapewne zbioru luźnych kart w wykazami osób wyświęconych. To wszakże nie dotyczy owego zestawienia sakr, które powstało prawdopodobnie wyłącznie w oparciu o fakty utrwalone w pamięci samego biskupa M.A. Sołtyka. Tak rzecz ma się w odniesieniu do pierwszych siedmiu sakr, pozbawionych jakichkolwiek informacji o datach i – z wyjątkiem jedynie właśnie S.R. Jezierskiego – miejscach owych aktów, do tego jeszcze przemieszanych, gdy chodzi o ich porządek chronologiczny. Dopiero dwie ostatnie konsekracje, które miały miejsce po roku 1740, opatrzone są dokładną datą dzienną. Skoro więc w pozostałych przypadkach M.A. Sołtyk nie pamiętał już dokładnie, gdzie się odbyły poszczególne z tychże święceń biskupich, zatem i do informacji o Warszawie, jako miejscu sakry S.R. Jezierskiego, należy odnieść się z ostrożnością, licząc się z tym, że może być ona błędna. Wszak chociażby przy sufraganie gnieźnieńskim Krzysztofie Dobińskim, którego konsekracja odbyła się w niespełna cztery miesiące później – 31 VIII 1738 w Łowiczu, brak tego rodzaju wskazania na miejsce, stąd można się zastanawiać, czy owa adnotacja przy Jezierskim stanowi dostateczną podstawę do zakwestionowania tego, co zostało już poprzednio ustalone? Przede wszystkim jednak, jak już zaznaczono, brak w księdze czynności pontyfikalnych M.A. Sołtyka wskazania na konsekrację W.H. Sierakowskiego, albo zatem asystował wyłącznie podczas święceń biskupich nowego ordynariusza bakowskiego, natomiast w przypadku interesującego nas obecnie hierarchy wystąpił już inny „zestaw” współkonsekratorów (co bynajmniej nie stanowiło jakiejś osobliwości), albo też ów wykaz sakr, w których uczestniczył rzeczony sufragan, jest po prostu niekompletny. Należy wszakże mieć na uwadze, iż od momentu konsekracji Jezierskiego i Sierakowskiego, do chwili założenia owej księgi, minęły zaledwie dwa lata (4 V 1738 – 16 IV 1740), nie jest to zatem na tyle długi okres czasu, by zakładać, że M.A. Sołtyk mógł już zapomnieć o swym udziale w święceniach biskupich późniejszego pasterza Kościoła przemyskiego – tym bardziej, że była to wszak sakra podwójna, a zatem fakt ów bardziej jeszcze musiał zapisać się w pamięci uczestników. Chyba, że owe retrospektywne noty w omawia-

---

⁷¹ J.w., s. 3 i 5.

nym źródle, odnoszące się do sakr, dopisane zostały o wiele później, mianowicie w r. 1747, kiedy to po raz pierwszy od momentu założenia księgi zaistniała potrzeba odnotowania w niej udziału tegoż hierarchy w akcie święceń biskupich i wówczas stworzony został ów wyodrębniony dział, naprędce uzupełniony o fakty sprzed roku 1740.

O jednej jeszcze rzeczy trudno w tym kontekście nie wspomnieć, o ile bowiem ewentualne pojawienie się sufragana chełmińskiego w Warszawie nadmiernie nie dziwi, o tyle jego wyprawa o wiele dalej na południe, do Kielc, wzbudza już pewne zastanowienie, choć oczywiście nie jest nieprawdopodobna. Należy zatem definitywnie rozstrzygnąć, gdzie w dniu 4 V 1738 kardynał J.A. Lipski udzielał święceń biskupich: w Warszawie, w Kielcach czy też może w Krakowie, jak chce z kolei M. Dzieduszycki, autor XIX-wiecznej biografii W.H. Sierakowskiego, a w ślad za nim także i W. Sarna⁷². Była już wcześniej mowa, iż stosowny wpis w księdze czynności pontyfikalnych ówczesnego ordynariusza krakowskiego jednoznacznie wskazuje na Kielce i tamtejszą świątynię kolegiacką, obok tego jednak możemy sięgnąć również po „Acta episcopalia” kardynała Lipskiego z roku 1738. Widniejące w niej wpisy nie pozostawiają wątpliwości, że w interesującym nas czasie, tj. w pierwszych dniach maja owego roku, purpurat ów przebywał w Kielcach i jego obecność w Krakowie, a tym bardziej w Warszawie, jest wykluczona⁷³. Jeśli zatem Maciej Aleksander Sołtyk faktycznie wziął udział w konsekracji S.R. Jezierskiego (a w takim przypadku także i W.H.

---

⁷² M. Dzieduszycki, *Żywot Wacława Hieronima Sierakowskiego, arcybiskupa lwowskiego*, Kraków 1868, s. 8; W. Sarna, *Biskupi przemyscy...*, cz. 2, s. 427. Zob. nadto: [F.K. Zachariasiewicz], *Vitae episcoporum Premisliensium...*, s. 159–165 nr XLIX; F. Pawłowski, *Premislia sacra...*, s. 570–594; Z. Szostkiewicz, *Katalog biskupów...*, s. 554; HC, t. 6, s. 348, 435; K. Dola, *Katalog arcybiskupów i biskupów...*, s. 266 nr 13, s. 278 nr 25, s. 291 nr 49; P. Nitecki, *Biskupi Kościoła...*, kol. 401–402.

⁷³ AKMK, sygn. AEp 83 – Volumen 2^{dum} actorum episcopaliū Illustrissimi Lipski, episcopi Cracoviensis etc., de anno 1738, s. 248–250 (Kielce, 28 IV), 250–259 (Kielce, 2 V), 259–260 (Kielce, 6 V), 260–275 (Kielce, 9 V), 275–276 (Kielce, 20 V), 276–313 (Kielce, 16 V). Zob. także: B. Kędziński, *Wiadomość o krzewieniu wiary świętej w Mołdawii i Wołoszczyźnie, ustanowieniu katedry i następowaniu biskupów ceretyńskich, potem bakowskich [...]*, Lwów 1774, s. 14 (Kielce, 4 V 1738).

Sierakowskiego), to musiał się jednak pofatygować do Kielc, przy czym raczej mało jest prawdopodobne, aby podróżował tu z odległej Chełmży wyłącznie po to, aby uczestniczyć w owym akcie.

Nieporównanie bliżej miał sufragan krakowski, wspomniany już uprzednio Michał Ignacy Kunicki, wszakże na podstawie wpisów z jego księgi czynności pontyfikalnych nie sposób stwierdzić, czy był obecny w początkach maja 1738 r. w Kielcach i czy asystował podczas owego podwójnego aktu święceń biskupich⁷⁴. Księga ta zawiera natomiast interesujący dla nas wpis z 31 V tr., z którego wynika, iż tego właśnie dnia Wacław Hieronim Sierakowski, konsekrowany wszak zaledwie cztery tygodnie wcześniej, z upoważnienia ordynariusza *loci* udzielał w katedrze na Wawelu święceń duchowieństwu⁷⁵. Skądinąd zresztą wiadomo, iż niezadługo później hierarcha ów podjął się też przeprowadzenia wizytacji w diecezji krakowskiej dekanatów bodzentyńskiego i kunowskiego, której początek przypada na 29 VII 1738⁷⁶.

Osiemnastoletnie rządy pasterskie biskupa Sierakowskiego w Kościele przemyskim dobiegły końca wraz z rokiem 1760, kiedy to uzyskał on translację na stolicę metropolitalną we Lwowie (22 VII tr.). Jego następcą w Przemyślu został wówczas duchowny, który do tego czasu nie należał do grona episkopatu, choć był już cokol-

---

⁷⁴ AKMK, sygn. LOrd 9, s. 283 nn.

⁷⁵ J.w., s. 284 (po wpisie informującym o święceniach udzielonych w krakowskiej świątyni katedralnej przez biskupa M.I. Kunickiego w dniu 5 IV 1738, kolejny wpis ma następujące brzmienie): *Anno quo supra [= 1738] Illustrissimus et Reverendissimus Dominus Venceslaus Hieronymus de Bogusławice Sierakowski, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopus Cestrensis, coadiutor Livoniae et Piltinensis, custos coronarum Regni, Sabato ante Festum SS. Trinitatis, quae fuit dies ultima Maii Quatuor Temporum, pro Eminentissimo et Reverendissimo D. Joanne Divina Providentia Cardinali in Lipe Lipski, episcopo Cracoviensi, fecit in ecclesia cathedrali Cracoviensi ordinationem publicam, in qua ordinavit [następuje wyliczenie osób wyświęconych].*

⁷⁶ AKMK, sygn. AV 27 - *Visitatio interna et externa ecclesiarum praepositorum, parochialium, hospitalium et aliorum beneficiorum in decanatibus Bodzantensis ac Kunoviensis consistentium per me, Venceslaum Hieronymum de Bogusławice Sierakowski, protunc episcopum Cestrensem, coadiutorem Livoniae et Piltinensem, custodem coronarum Regni, canonicum Cracoviensem, uti tanquam praepositum Kielcensem, [...] anno 1738, die 29 Julii inchoata et successive anno 1739, die 14 mensis Julii terminata et peracta. Zob. także: PSB, t. 37, Warszawa-Kraków 1996-1997, s. 307 (E. Burda).*

wiek posunięty w latach. Mowa o 73-letnim Michale Wodzickim, dotychczasowym podkanclerzem koronnym i komendatoryjnym opacie czerwińskim oraz mogińskim, który doświadczenie w zarządzaniu sprawami biskupstwa zdobył będąc dwukrotnie administratorem diecezji krakowskiej w okresie jej wakatów⁷⁷. Obecnie sam miał przywdziać biskupią infułę, przez króla Augusta III desygnowany na ordynariusza przemyskiego jeszcze w sierpniu 1759 r., a prekonizowany (przez papieża Klemensa XIII) 22 IX 1760⁷⁸. Konsekracja M. Wodzickiego, o której posiadamy pewne informacje, odbyła się 12 IV 1761 (w uroczystość Opieki św. Józefa) w warszawskim kościele benedyktynek-sakramentek. Obowiązków głównego konsekrateura podjął się wówczas rezydujący zazwyczaj w Warszawie biskup kijowski Józef Andrzej Załuski (młodszy od przyjmującego z jego rąk święcenia biskupie duchownego o 15 lat), skądinąd sławny bibliofil i mecenas nauki, natomiast współkonsekrateurami byli sufragani: płocki Marcin Załuski, rodzony brat wyżej wspomnianego, oraz poznański Józef Tadeusz Kierski, który w przyszłości również miał zasiąść na stolicy biskupiej w Przemyślu. Obiór tej właśnie, spośród licznych wszak świątyń Warszawy, na miejsce konsekracji Michała Wodzickiego nie był też przypadkowy, jako że właśnie w warszawskim klasztorze benedyktynek-sakramentek życie mniszki wiodła ponoć bardzo przez niego kochana bratanica Anna Wodzicka, w zakonie nosząca imię Marii Katarzyny od Jezusa (dla kompletności nadmienimy, iż obowiązki przeorowsy sprawowała tam wówczas Teresa Jadwiga Głębocka – matka Aleksa od Jezusa)⁷⁹.

---

⁷⁷ Zob.: B.S. Kumor, *Dzieje diecezji krakowskiej do roku 1795*, t. 1, Kraków 1998, s. 569–570.

⁷⁸ Akta procesu informacyjnego: ASV, Archivio Concistoriale, Processus Consistoriales, vol. 149, k. 570r.–596v. Zob. nadto: *Notizie per l'anno 1765*, Roma 1765, s. 221.

⁷⁹ „Wiadomości Warszawskie” r. 1761 nr 15 (z 15 IV 1761) – Supplement, s. [4]; F. Pawłowski, *Premislia sacra...*, s. 597 (*consecratus est per Josephum Załuski, novum Kiioviensem antistitem*; całość biogramu – s. 595–602); W. Sarna, *Biskupi przemyscy...*, cz. 2, s. 463 (gdzie również wiadomość jedynie o głównym konsekrateurze); *Benedyktynki od Nieustającej Adoracji w Warszawie 1688–1938*, Warszawa 1938, s. 160–161. Według informacji udzielonej autorowi obecnego opracowania w warszawskim klasztorze benedyktynek-sakramentek, nie zachowała się tam jakakolwiek kronika klasztorna sprzed roku 1944, kiedy to cały kompleks zabudowań, wraz ze świątynią, uległ całkowitemu zniszczeniu.

Obejmując diecezję przemyską w tak podeszłym wieku, biskup Wodzicki nie miał przed sobą perspektywy długich rządów pasterskich. Nadal zresztą absorbowwały go na pierwszym miejscu sprawy życia politycznego w kraju (jak napisał F. Pawłowski, *ad Sponsam suam [i.e. Ecclesiam Premisliensem] raro residebat utpote qua pro-cancellarius Regni plerumque ad latus regium Varsaviae et Dresdae moras trahens*)⁸⁰, zwłaszcza że rok 1763 przyniósł zgon króla Augusta III, co pociągnęło za sobą zrozumiałe większe jeszcze ożywienie elit kościelnych i politycznych w Rzeczypospolitej Obojga Narodów, gotujących się do elekcji nowego monarchy. Wyboru tegoż hierarcha ów jednak już nie dożył, jako że zmarł jeszcze w trakcie trwania bezkrólewia – dokładnie w pierwszy dzień roku 1764 (1 I). W tej sytuacji nie mogła nastąpić natychmiastowo desygnacja jego następcy, skoro nie było aktualnie władcy, który by tego dokonał. Dopiero 8 IX 1764 obrany został królem 32-letni Stanisław August Poniatowski, a 25 XI tr. odbyła się koronacja nowego monarchy. Z jego też strony nominację na biskupstwo przemyskie otrzymał liczący sobie wówczas 60 lat dotychczasowy ordynariusz chełmski Walenty Franciszek Wężyk, którego proces informacyjny, poprzedzający translację, zakończony został w lutym 1765 r. i 22 IV tr. papież Klemens XIII udzielił stosownej prekonizacji⁸¹. W ciągu interesującego nas obecnie XVIII stulecia był to już zatem trzeci pasterz Kościoła przemyskiego, który przeniósł się tu z sąsiedniej diecezji chełmskiej, stojącej cokolwiek niżej w zwyczajowym *cursus honorum* biskupstw obrządku łacińskiego z obszaru ówczesnego państwa polsko-litewskiego. Był to też kolejny w poczcie biskupów Przemyśla hierarcha, posiadający już uprzednio sakrę, skądinąd zaś w gronie episkopatu znalazł się on wcześniej, aniżeli jego poprzednik – Michał Wodzicki. Konsekracja Walentego Franciszka Wężyka odbyła się mianowicie 17 VI 1753, w niedzielę Trójcy Przenajświęt-

---

⁸⁰ F. Pawłowski, *Premislia sacra...*, s. 597. Zob. także: [F.K. Zachariasiewicz], *Vitae episcoporum Premisliensium...*, s. 166 nr L; Z. Szostkiewicz, *Katalog biskupów...*, s. 585–586; HC, t. 6, s. 348; K. Dola, *Katalog arcybiskupów i biskupów...*, s. 291 nr 50; M. Borkowska, *Z dziejów opactwa cystersów w Wąchocku*, Kielce 1998, s. 147 nr L; P. Nitecki, *Biskupi Kościoła...*, kol. 487.

⁸¹ Akta wspomnianego procesu zob. w: ASV, Archivio Concistoriale, Processus Consistoriales, vol. 153, k. 347r.–356v. Por. nadto: *Notizie per l'anno 1755*, Roma 1755, s. 160; *Notizie per l'anno 1765*, Roma 1765, s. 166.

szej, w prymasowskiej kolegiacie Wniebowzięcia NMP w Łowiczu, przy czym obowiązków głównego szafarza święceń biskupich podjął się sam ówczesny metropolita gnieźnieński, prymas Adam Ignacy Komorowski, mając za współkonsekratorów dwóch sufraganów: Krzysztofa Dobińskiego z Gniezna i Jana Krasieńskiego z Krasnegostawu (tj. biskupa pomocniczego chełmskiego)⁸². W momencie przejścia do Przemyśla W.F. Węzyk miał zatem za sobą już 12 lat biskupstwa, zaledwie jednak w półtora roku później niespodziewanie zmarł (25[?] X 1766)⁸³.

Tym razem desygnacja przez monarchę nowego pasterza dla Kościoła przemyskiego nastąpiła bezzwłocznie po dotarciu na dwór królewski wiadomości o śmierci poprzedniego, przy czym stosowną nominację uzyskał wówczas sprawujący aktualnie urząd podkanclerzego koronnego (tak samo zatem, jak niegdyś M. Wodzicki) 49-letni Andrzej Stanisław Młodziejowski, komendatoryjny opat hebdowski (niebawem kanclerz wielki koronny). Prekonizowany już 1 XII 1766⁸⁴, święcenia biskupie otrzymał 2 II 1767 w kościele parafialnym św. Jakuba Apostoła w prymasowskich Skierniewicach,

---

⁸² „Kurier Polski” R. 1753 nr DCCCLXXV, s. [2]. Por.: J. Korytkowski, *Pralaci i kanonicy...*, t. 4, Gniezno 1883, s. 278, gdzie jako rok sakry podano 1752 – ze wskazaniem na opatrzony taką właśnie datą roczną okolicznościowy panegiryk, ogłoszony drukiem przez kolegium jezuickie w Krasnymstawie (tamże, s. 278 przyp. 1); W. Sarna, *Biskupi przemyscy...*, cz. 2, s. 467 (tak samo rok 1752); W.F. Pawelec, *Biskupstwo chełmskie...*, cz. [6], s. 398 nr 49 (*konsekrowany w 1752 r.*). Zob. także: [F.K. Zachariasiewicz], *Vitae episcoporum Premisliensium...*, s. 167–168 nr LI; F. Pawłowski, *Premislia sacra...*, s. 602–605; Z. Szostkiewicz, *Katalog biskupów...*, s. 582; HC, t. 6, s. 162, 348; K. Dola, *Katalog arcybiskupów i biskupów...*, s. 258 nr 40, s. 291 nr 51; P. Nitecki, *Biskupi Kościoła...*, kol. 475–476.

⁸³ Ogólnie przyjętą w literaturze przedmiotu datą zgonu biskupa Walentego Franciszka Węzyka jest 25 X 1766, która zresztą posiada wiarogodną podstawę źródłową (zob.: K.R. Prokop, *Wypisy źródłowe do biografii polskich biskupów...*, cz. 2, s. 331 nr 11). Tymczasem jednak we współczesnej prasie wiadomość o śmierci tego hierarchy znajdujemy w suplemencie do numeru „Wiadomości Warszawskich” jeszcze z dnia 22 X 1766 („Wiadomości Warszawskie” R. 1766 nr 85 (z 22 X 1766) – Supplement, s. [2]). Zob. nadto: AAPrzem, Archiwum Kapituły Przemyskiej, rkp XVI – *Continuatio actorum Reverendissimi Capituli Ecclesiae Cathedralis Premisliensis [1766–1771]*, s. 38–43 (testament biskupa W.F. Węzyka z daty: Brzozów, 30 IX 1766).

⁸⁴ Zob. akta procesu informacyjnego: ASV, Archivio Concistoriale, Processus Consistoriales, vol. 154, k. 324r.–339v.

nasza wiedza o którym to fakcie opiera się na wielu wiarogodnych źródłach, stąd też nie ma potrzeby szerszego rozwodzenia się tutaj w owym przedmiocie. Poprzestańmy jedynie zatem na odnotowaniu, iż głównym konsekratorem tak znamienitego nominata był sam prymas Władysław Aleksander Łubieński, metropolita gnieźnieński, zaś współkonsekratorami ordynariusze: włocławski Antoni Kazimierz Ostrowski oraz kijowski Józef Andrzej Załuski⁸⁵.

Po niespełna półtora roku rządów biskupich w Przemyślu (objął je *per procuratorem* 9 II 1767 za pośrednictwem delegowanego po temu archidiakona przemyskiego Józefa Dzianota)⁸⁶, A.S. Młodziejowski uzyskał 16 V 1768 translację na bardziej eksponowane biskupstwo poznańskie. Zarazem wówczas, właśnie z Poznania, przybył do diecezji przemyskiej prekonizowany tego samego dnia (tj. 16 V 1768) jej nowym pasterzem dotychczasowy sufragana poznański Józef Tadeusz Kierski (był to zatem już czwarty biskup ustanowiony dla Przemyśla na przestrzeni lat 60-tych XVIII w.). Hierarcha ów do grona episkopatu Rzeczypospolitej Obojga Narodów należał w tamtym momencie od ponad trzydziestu lat i święcenia biskupie przyjął wcześniej jeszcze, aniżeli nie tylko A.S. Młodziejowski, M. Wodzicki czy W.F. Wężyk, ale również W.H. Sierakowski i W.A. Czapski (a więc aż pięciu jego poprzedników!). O konsekracji J.T. Kierskiego, jako sufragana poznańskiego, pisaliśmy obszerniej w ramach innego opracowania⁸⁷, stąd tu jedynie zrekapitulujemy poczynione tam ustalenia. Otóż rzeczona sakramiała miejsce 10 II 1737 w katedrze śś. Apostołów Piotra i Pawła

---

⁸⁵ ASV, Archivio Concistoriale, Iuramenta, vol. 5, k. 336r.-339r.; tamże, Processus Consistoriales, vol. 156, k. 315r., 318r.; „Wiadomości Warszawskie” R. 1767 nr 12 (z 11 II 1767) – Supplement, s. [2]–[3]; HC, t. 6, s. 348; PSB, t. 21, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1976, s. 419 (W. Müller, W. Szczygielski); K. Dola, *Katalog arcybiskupów i biskupów...*, s. 291 nr 52. Zob. także: [F.K. Zachariasiewicz], *Vitae episcoporum Premisliensium...*, s. 169 nr LII; F. Pawłowski, *Premislia sacra...*, s. 607 przyp. 1 (całość biogramu – s. 606–609); J. Korytkowski, *Pralaci i kanonicy...*, t. 3, Gniezno 1883, s. 23–33; W. Sarna, *Biskupi przemyscy...*, cz. 2, s. 473; Z. Szostkiewicz, *Katalog biskupów...*, s. 518; P. Nitecki, *Biskupi Kościoła...*, kol. 298; K.R. Prokop, *Sakry ordynariuszy i sufraganów poznańskich w XVIII stuleciu*, „Ecclesia” 2 (2004) [w druku].

⁸⁶ Zob.: „Wiadomości Warszawskie” R. 1767 nr 16 (z 25 II 1767) – Supplement, s. [2]–[3].

⁸⁷ K.R. Prokop, *Sakry ordynariuszy i sufraganów poznańskich...* [w druku].

w Poznaniu (w jednym ze źródeł podana jest wszakże omyłkowo data 19 III tr.), głównym konsekratorem był ordynariusz *loci*, biskup poznański Stanisław Józef Hozjusz (*nota bene* rodzony wuj przyjmującego wówczas święcenia biskupie duchownego), natomiast współkonsekratorami: ordynariusz kamieniecki Franciszek Antoni Kobielski oraz wspomniany wcześniej (przy omawianiu konsekracji W.H. Sierakowskiego) sufragan chełmiński Maciej Aleksander Sołtyk⁸⁸.

Pontyfikat Józefa Tadeusza Kierskiego okazał się jednym z najdłuższych w XVIII-wiecznych dziejach Kościoła przemyskiego, trwał bowiem 15 lat (1768–1783). Na ten właśnie czas przypadł I rozbiór Rzeczypospolitej Obojga Narodów, w następstwie którego powierzona pieczy owegoż biskupa diecezja znalazła się pod panowaniem austriackim. Pod koniec życia J.T. Kierski otrzymał koadiutora z prawem następstwa w osobie czeskiego duchownego (skądinąd jednak już od długiego czasu związanego z ziemią polskimi) Antoniego Wacława Betańskiego, prekonizowanego 2 IV 1781 tytulariuszem Troas⁸⁹. Jego konsekracja odbyła się w niedzielę 17 VIII tr. w kościele klasztorным paulinów (pw. Wniebowzięcia NMP) w Starej Wsi koło Brzozowa, a dopełnił jej ordynariusz *loci*, biskup Józef Tadeusz Kierski, wespół z sufraganami: chełmskim Melchiorem Janem Kochnowskim i przemyskim Michałem Roma-

---

⁸⁸ Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu [dalej cyt.: AAPzn], sygn. ASO 8 – *Continuatio functionum pontificalium in diversis dioecesibus, de loci ordinariorum licentia, tum in sua propria, ab Illustrissimo et Reverendissimo Domino Stanislao Josepho de Bezdán Hosio, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopo Livoniae et Piltinensi, postea Camenesensi, demum Posnaniensi, peractarum* [1720–1738], k. [57r.]; ADP, sygn. A 16, s. 110 (nr 3); „Kurier Polski” R. 1737 nr IX, s. [2]–[3]; HC, t. 6, s. 126, 348 (z powołaniem na periodyk „Diario di Roma”); W. Sarna, *Biskupi przemyscy...*, cz. 2, s. 479. Zob. także: [F.K. Zachariasiewicz], *Vitae episcoporum Premisliensium...*, s. 170–175 nr LIII; F. Pawłowski, *Premislia sacra...*, s. 610–625; W.F. Pawelec, *Biskupstwo chełmskie...*, cz. [6], s. 397; Z. Szostkiewicz, *Katalog biskupów...*, s. 484; J. Nowacki, *Dzieje archidiecezji poznańskiej*, t. 2 – *Archidiecezja poznańska w granicach historycznych i jej ustrój*, Poznań 1964, s. 189–190 (nr 32); PSB, t. 12, Wrocław–Warszawa–Kraków 1966–1967, s. 428 (A. Gilewicz, W.A. Serczyk); K. Dola, *Katalog arcybiskupów i biskupów...*, s. 291 nr 53; P. Nitecki, *Biskupi Kościoła...*, kol. 201.

⁸⁹ Zob. akta procesu informacyjnego: ASV, Archivio Concistoriale, Processus Consistoriales, vol. 181, k. 466r.–493v.

nem Sierakowskim⁹⁰. Po śmierci koadiuta, który zmarł zaledwie w półtora roku później, 16 I 1783, A.W. Betański objął samodzielne rządy w Kościele przemyskim, nie trwały one jednak długo, jako że zgon tego z kolei hierarchy nastąpił 21 I 1786, a więc po jedynie trzyletnim pasterzowaniu. W kilka miesięcy po tym pojawiła się w polskiej prasie wiadomość, iż cesarską nominację na wakującą stolicę biskupią w Przemyślu otrzymał prepozyt miejscowej kapituły katedralnej Kajetan Tęgoborski⁹¹, rychło wszakże okazało się, że nie odpowiada ona prawdzie, bowiem faktycznym nominatem okazał się 41-letni kanonik przemyski Antoni Gołaszewski⁹². On też uzyskał 24 VII 1786 prekonizację papieską⁹³, a 15 X tr. odbyła się jego konsekracja. Miała ona miejsce w archikatedrze Wniebowzięcia NMP we Lwowie, a dopełnił jej miejscowy metropolita obrządku łacińskiego, arcybiskup Ferdynand Onufry Kicki, wspólnie z arcybiskupem lwowskim obrządku ormiańskiego Jakubem Walerianem Tumanowiczem oraz sufraganiem przemyskim Michałem Romanem Sierakowskim⁹⁴. Była to już ostatnia sakra ordynariusza przemyskiego w

---

⁹⁰ AAPrzem, sygn. 146 – *Munus praesuleum diversi mode et in diversis locis per Illustrissimum et Reverendissimum Dominum, Dominum Josephum Thaddaeum de Kiekrz Kierski, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopum Praemisliensem, Aquilae Albae equitem, expeditum ab anno 1768vo [1768–1783], s. 68–69, 265 [217]; [F.K. Zachariasiewicz], *Vitae episcoporum Premisliensium...*, s. 180 (całość biogramu – s. 176–181 nr LIV); F. Pawłowski, *Premislia sacra...*, s. 624–625 przyp. 3 (biogram A.W. Betańskiego – s. 626–632); W. Sarna, *Biskupi przemyscy...*, cz. 2, s. 496. Także: PSB, t. 1, Kraków 1935, s. 476 (S. Łempicki); HC, t. 6, s. 348; P. Nitecki, *Biskupi Kościoła...*, kol. 29. Zob. ponadto: J.H. Zbudniewek, *Katalog domów i rezydencji polskiej prowincji paulinów*, „Nasza Przeszłość” 31 (1969), s. 218; W. Zaleski, *Sanktuaria polskie*, wyd. M. i J. Łempiccy, Warszawa 1988, s. 338–339; *Z dawna Polski Tyś Królową. Koronowane wizerunki Matki Bożej 1717–1996*, oprac. zbior., Szymanów 1996⁴, s. 122–124.*

⁹¹ „Gazeta Warszawska” R. 1786 nr 29 (z 12 IV 1786) – Supplement, s. [1].

⁹² J.w., nr 32 (z 22 IV 1786), s. [1]. Można w tym miejscu odnotować, iż święcenia diakonatu (23 VII 1769 w kolegiacie w Brzozowie) oraz prezbiteratu (26 VII tr.) A. Gołaszewski otrzymał z rąk będącego wówczas od zaledwie roku pasterzem Kościoła przemyskiego J.T. Kierskiego. – AAPrzem, sygn. 146, s. 36 i 49.

⁹³ Zob. akta procesu informacyjnego: ASV, Archivio Concistoriale, Processus Consistoriales, vol. 187, k. 247r.–281v.

⁹⁴ ASV, Archivio Concistoriale, Iuramenta, vol. 9, k. 401r.–402r.; Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu, rkp 1735/II – Liber

XVIII stuleciu, jako że pontyfikat Antoniego Gołaszewskiego trwał aż po rok 1824.

Sakry XVIII-wiecznych ordynariuszy przemyskich

Imię i nazwisko	Lata posługi	Data sakry	Miejsce sakry	Główny konsekратор	Współkonsekраторzy*
Jerzy Albrecht Denhoff	1689-1701	1686 [pomiędzy 1 IV a (?)29 VI]	Sambor, [?]	Andrzej Chryzostom Załuski, bp ord. kijowski	?
Jan Kazimierz Bokum	1701-1718	[24/28] VIII 1701	Warszawa, [?]	Mikołaj Stanisław Świącicki, bp ord. poznański	?
Krzysztof Antoni Jan Szembek	1719-1724	27 VIII 1713	Łowicz, [kolegiata pw. Wniebo-wzięcia NMP]	Stanisław Szembek, abp metr. gnieźnieński	Wojciech Ignacy Bardziński, bp tyt. Sarepta, sufr. wrocławski; Adam Franciszek Rostkowski, bp tyt. Philadelphia, sufr. Łucki

sacrorum ordinum variis ecclesiasticis personis per me, Jacobum Valerianum Tumanowicz, episcopum Camacensem, coadiutorem archiepiscopatus Leopoliensis Armenorum, collatorum aliarumque consecrationum factarum ab anno Domini 1772 [1782-1798], k. 7r.; „Gazeta Warszawska” R. 1786 nr 85 (z 25 X 1786), s. [1]-[2]; HC, t. 6, s. 348; K. Dola, *Katalog arcybiskupów i biskupów...*, s. 291 nr 55. Także: F. Pawłowski, *Premislia sacra...*, s. 635 przyp. 1 (całość biogramu - s. 633-648); W. Sarna, *Biskupi przemyscy...*, cz. 2, s. 513. Zob. również: [F.K. Zachariasiewicz], *Vitae episcoporum Premisliensium...*, s. 182-186 nr LV; PSB, t. 8, Wrocław-Warszawa-Kraków 1959-1960, s. 237 (J. Kwolek); P. Nitecki, *Biskupi Kościoła...*, kol. 123. W schemacie sukcesji apostolskiej w artykule zamieszczonym w poprzednim tomie „Premislia Christiana” błędnie zostało wskazane, iż konsekratorem Antoniego Gołaszewskiego był Kajetan Ignacy Kicki, a nie Ferdynand Onufry Kicki (K.R. Prokop, *Sukcesja apostolska pasterzy Kościoła przemyskiego...*, s. 214).

Aleksander Antoni Fredro	1724–1734	1719 [po 29 III]	Warszawa, [?]	Stanisław Szembek, abp metr. gnieźnieński	?
Walenty Aleksander Czapski	1734–1741	16 VI 1737	Radom, kościół benedyktynek (pw. Przenajświętszej Trójcy)	Jan Aleksander Lipski, bp ord. krakowski	? [? Andrzej Pruski, bp tyt. Tarnis, sufr. przemyski]
Wacław Hieronim Sierakowski	1742–1760	4 V 1738	Kielce, kolegiata pw. Wniebowzięcia NMP	Jan Aleksander Lipski, bp ord. krakowski, kardynał	? [? Maciej Aleksander Sołtyk, bp tyt. Mactaris, sufr. chełmiński]
Michał Wodzicki	1760–1764	12 IV 1761	Warszawa, kościół sakramentek (pw. św. Kazimierza)	Józef Andrzej Załuski, bp ord. kijowski	Józef Tadeusz Kierski, bp tyt. Bolina, sufr. poznański; Marcin Załuski, bp tyt. Drasus, sufr. płocki
Walenty Franciszek Wężyk	1765–1766	17 VI 1753	Łowicz, kolegiata pw. Wniebowzięcia NMP	Adam Ignacy Komorowski, abp metr. gnieźnieński, prymas	Krzysztof Dobiński, bp tyt. Serra, sufr. gnieźnieński; Jan Krasiński, bp tyt. Loryma, sufr. chełmski
Andrzej Stanisław Młodziejowski	1766–1768	2 II 1767	Skierniewice, kościół parafialny pw. św. Jakuba Apostoła	Władysław Aleksander Łubieński, abp metr. gnieźnieński, prymas	Antoni Kazimierz Ostrowski, bp ord. wrocławski; Józef Andrzej Załuski, bp ord. kijowski
Józef Tadeusz Kierski	1768–1783	10 II 1737	Poznań, katedra św. Apostołów Piotra i Pawła	Stanisław Józef Hożjusz, bp ord. poznański	Franciszek Antoni Kobielski, bp tyt. Antaeopolis, sufr. wrocławski; Maciej Aleksander Sołtyk, bp tyt. Mactaris, sufr. chełmiński

Antoni Wa- cław Betań- ski	1783- 1786	19 VIII 1781	Stara Wieś kościół pau- linów (pw. Wniebo-wzię- cia NMP)	Józef Tade- usz Kierski, bp ord. przemyski	Melchior Jan Kochnowski, bp tyt. Dionysias, sufr. chełmski; Michał Roman Sierakowski, bp tyt. Prusa, sufr. przemyski
Antoni Gołaszewski	1786- 1824	15 X 1786	Lwów, archi- katedra pw. Wniebo-wzię- cia NMP	Ferdynand Onufry Kicki, abp metr. lwow- ski (obrz. łac.)	Jakub Walerian Tumanowicz, abp lwowski obrz. ormiań- skiego; Michał Roman Sierakowski, bp tyt. Prusa, sufr. przemyski

* * *

Zebrawszy powyżej podstawowe informacje na temat sakr XVIII-wiecznych ordynariuszy przemyskich, trzeba nam z kolei dokonać tego samego w odniesieniu do czynnych u ich boku biskupów pomocniczych. Niestety, jak już zasygnalizowano to na początku, w przypadku sufraganów przemyskich z doby przedrozbirowej nasza wiedza o ich konsekracjach jest bardzo fragmentaryczna i o ile przy niektórych jesteśmy w stanie poczynić w tej materii jakieś ustalenia, o tyle przy innych zgoła żadnych. Tak rzecz ma się chociażby odnośnie do od razu dwóch pierwszych spośród czynnych w Kościele przemyskim w XVIII stuleciu biskupów pomocniczych, mianowicie Pawła Konstantego Dubrawskiego i Łukasza Jacka Czermińskiego. Ów pierwszy, prekonizowany tytulariuszem Lorea 5 X 1699, ledwie kilka miesięcy wcześniej, 28 VII tr., został instalowany w kapitule katedralnej przemyskiej na prałaturę dziekana, wakującą *post ascensum Illustrissimi, Excellentissimi et Reverendissimi Domini Ludovici Zaluski ad cathedram episcopalem Plocensem*⁹⁵. W aktach kapitulnych brak wszakże wzmianki, kiedy i gdzie P.K. Dubrawski przyjął święcenia biskupie oraz czy jego

⁹⁵ AAPrzem, Archiwum Kapituły Przemyskiej, rkp VIII, s. 320-321.

głównym konsekratorem był ordynariusz *loci* Jerzy Albrecht Denhoff, czy też kto inny⁹⁶. Podobnie rzecz przedstawia się i w przypadku Ł.J. Czermińskiego, wikariusza i oficjała generalnego przemyskiego, a zarazem scholastyka gnieźnieńskiego i kanonika krakowskiego⁹⁷ oraz prepozyta kapituły katedralnej w Przemyślu. Po zmarłym we wrześniu 1714 r. biskupie Dubrawskim uzyskał on nie tylko nominację na miejscową sufraganię, ale również awans w gronie kapituły na zwolnioną prałaturę dziekana. Jego recepcja odbyła się 29 IX, przy której to okazji wzmiankowany jest on w aktach kapitulnych już jako sufragan-nominat (na tej samej sesji kapituły na zwolnioną przezeń prepozyturę instalowany został z kolei Jan Kurdwanowski)⁹⁸. Prekonizację na tytulariusza Pergamum Łukasz Jacek Czermiński uzyskał 18 III 1715, wszakże na temat jego konsekracji znów brak nam danych. Jedynie J. Korytkowski w swoim katalogu prałatów i kanoników gnieźnieńskich podaje, iż święcenia biskupie duchowny ten otrzymać miał z rąk ordynariusza *loci* Jana Kazimierza Bokuma, który to uprzednio *wybrał go sufraganiem swoim i gorąco Stolicy Apostolskiej polecił*⁹⁹. Informacja ta jest jednakowoż obarczona błędną datą roczną, tj. 1717 (obok niej widnieje tamże również nie odpowiadająca prawdzie data zgonu, mianowicie rok 1719), i zarazem nie zawiera wskazania na podstawę źródłową¹⁰⁰. Mamy zatem prawo przypuszczać, że jest to wyłącznie własny domysł badacza, a nie fakt zaczerpnięty z jakiegoś nie znanego nam źródła. Godnością biskupią Ł.J. Czermiński

---

⁹⁶ Zob. nadto: HC, t. 5, s. 246–247; Z. Szostkiewicz, *Katalog biskupów...*, s. 440; P. Nitecki, *Biskupi Kościoła...*, kol. 84.

⁹⁷ *Nota bene* kanonikat w krakowskiej kapitule katedralnej *fundi* Rzemięcice Ł.J. Czermiński uzyskał *post liberam resignationem Illustrissimi et Reverendissimi Domini Joannis Bokum, maioris secretarii Regni, nominati episcopi Praemisliensis* (instalacja odbyła się 11 V 1701).

⁹⁸ AAPrzem, Archiwum Kapituły Przemyskiej, rkp IX – [Acta conclusionum Venerabilis Capituli Ecclesiae Cathedralis Praemisliensis 1710–1724], s. 165.

⁹⁹ J. Korytkowski, *Prałaci i kanonicy...*, t. 1 cz. 2, s. 187.

¹⁰⁰ Pisząc o włączeniu Ł.J. Czermińskiego do grona episkopatu J. Korytkowski powołuje się wprawdzie na katalog prałatów i kanoników krakowskich L. Łętowskiego, tam jednak widnieją poprawne daty roczne zarówno nominacji biskupiej tegoż duchownego (1715), jak i jego zgonu (1717). – L. Łętowski, *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich*, t. 2 cz. 2, Kraków 1852, s. 162.

długo zresztą się nie cieszył, zmarł bowiem właśnie w roku 1717 (według J. Korytkowskiego w Lublinie, w miesiącu maju)¹⁰¹.

Pierwszy w gronie XVIII-wiecznych sufraganów przemyskich, odnośnie do sakry którego posiadamy precyzyjne informacje, to Stanisław Józef Hozjusz, prekonizowany 5 XII 1718 biskupem tytularnym Utica¹⁰². Jako że hierarcha ten awansował następnie na biskupstwa – kolejno – inflanckie (1720), kamienieckie (1722) i na koniec poznańskie (1733), o jego konsekracji pisaliśmy obszerniej już przy innej okazji, wskazują tamże na podstawę źródłową¹⁰³, stąd też obecnie ograniczymy się do zwięzłego przytoczenia danych na ów temat. Otóż święcenia biskupie S.J. Hozjusz otrzymał 23 IV 1719 w kościele Mariackim w Krakowie, przy czym jego konsekratorem był miejscowy sufragan Michał Szembek (jakkolwiek pierwotnie planowano, że sakry udzieli ordynariusz *loci* Kazimierz Łubieński, który wówczas jednak był już złożony śmiertelną chorobą i w niespełna trzy tygodnie później zmarł), natomiast współkonsekраторami – dwaj inni biskupi pomocniczy, mianowicie Piotr Tarło z Poznania (nominat na biskupstwo inflanckie) oraz Jan Feliks Szaniawski ze Lwowa. Razem z Hozjuszem święcenia biskupiego owe goż dnia otrzymał z rąk tychże samych hierarchów prekonizowany (również 5 XII 1718) ordynariuszem kijowskim Jan Joachim Tarło, w kilka lat później przeniesiony na biskupstwo poznańskie (po nim właśnie niegdysiejszy sufragan przemyski objąć miał w r. 1733 stolicę biskupią w Poznaniu)¹⁰⁴. Nie od rzeczy będzie dodać w tym

---

¹⁰¹ Zob.: J. Korytkowski, *Pralaci i kanonicy...*, t. 1 cz. 2, s. 186–187; HC, t. 5, s. 310; Z. Szostkiewicz, *Katalog biskupów...*, s. 430; P. Nitecki, *Biskupi Kościoła...*, kol. 64. Akta jego procesu informacyjnego: ASV, Archivio Concistoriale, Processus Consistoriales, vol. 104, k. 418r.–431v. Por. nadto: *Katalog korespondencji Działyńskich, Zamoyskich i rodzin spokrewnionych ze zbiorów Biblioteki Kórnickiej XVII–XX w.*, oprac. A. Mężyński (przy współudziale S. Potockiego), Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1972, s. 4 (nr 6).

¹⁰² Akta procesu informacyjnego: j.w., vol. 108, k. 323r.–351v.

¹⁰³ K.R. Prokop, *Sakry ordynariuszy i sufraganów poznańskich...* [w druku].

¹⁰⁴ AKMK, sygn. LOrd 6, s. 545; AAPzn, sygn. ASO 7 – [Acta sacrarum ordinationum Joannis de Czekarzewice Tarło, episcopi Kiioviensis 1719–1722, dein Posnaniensis 1722–1731], k. 3r.; ASV, Archivio Concistoriale, Processus Consistoriales, vol. 109, k. 74r., 75v. Także: *Architecta gloriae et honoris ascia dum Illustrissimus, Excellentissimus et Reverendissimus Dominus, D. Joannes Tarło, comes in Czekarzowice, Dei et S. Sedis Apostolica gratia episcopus Kiioviensis, in ecclesia archipresbyterali Beatae Mariae Virginis in Circulo Cra-*

miejscu, że jeszcze jako nominat na sufraganię w Przemyślu, na bez mała pięć miesięcy przed uzyskaniem prowizji papieskiej, przyszyły tytulariusz Utica przybył 13 VII 1718 do klasztoru paulinów na Jasnej Górze i w dniu następnym rozpoczął tam – pod kierunkiem o. Konstantyna Pawłowskiego – ośmiodniowe rekolekcje *in ordine futura consecratione*, czego nie omieszkało odnotować zarówno w aktach polskiej prowincji Zakonu św. Pawła Pierwszego Eremity, jak i w kronice konwentu jasnogórskiego¹⁰⁵.

Posługa Stanisława Józefa Hozjusza w Kościele przemyskim trwała krótko, już bowiem 16 IX 1720 uzyskał on – jak to wcześniej zaznaczono – translację na biskupstwo inflanckie (wendeńskie). Zresztą i przedtem czynny był – o czym świadczą wpisy w jego księdze czynności pontyfikalnych z tego okresu¹⁰⁶ – przede wszystkim w diecezji krakowskiej, którą administrował w latach 1719–1720 w okresie wakatu po śmierci biskupa K. Łubieńskiego¹⁰⁷. Następnym sufraganiem przemyskim został wówczas dotychczasowy kanonik katedralny i audytor biskupi Michał Stanisław Piechowski, który prekonizację na tytulariusza Gratianopolis uzyskał 10 VIII 1721. Również w przypadku tego hierarchy dysponujemy precyzyjnymi danymi na temat jego sakry, a dodatkowo nawet i o pewnych okolicznościach poprzedzających tamten fakt.

W nie spożytkowanym jak dotychczas pod tym kątem źródle, jakim jest przywoływany tu już wcześniej kopiariusz listów biskupa Krzysztofa Jana Antoniego Szembeka, ordynariusza – kolejno –

---

coviensi, assistente celeberrimo concursu, solenni ritu consecratur [...], Cracoviae [1719], karta tytułowa oraz k. [20v].

¹⁰⁵ Archiwum Jasnej Góry w Częstochowie, rkp 193 – Acta conventus Clari Montis Częstochoviensis sub inexpugnabili praesidio Sanctissimae Genitricis Dei semper Virginis Mariae sub provincialatu [...] Patris Constantini Moszyński [...] ad futurum rerum memoriam annotari coepta anno Domini 1716 [1716–1728], s. 92; tamże, rkp 536 – Actorum provinciae Poloniae Fratrum Eremitarum Ordinis Sancti Pauli Primi Eremitae tomus VI [...] [1703–1719], s. 874.

¹⁰⁶ AKMK, sygn. LOrd 8 – Acta pontificalium functionum peractarum in dioecesi Cracoviensi sub tempus sede vacante ab Illustrissimo et Reverendissimo Domino Stanislao Josepho Hosio, episcopo Uticensi, suffraganeo Praemisliensi, canonico et administratore generali Cracoviensi [1719–1720] (tamże na s. 87–88 zawarte są również informacje o święceniach udzielanych przezeń w r. 1720 w diecezji przemyskiej).

¹⁰⁷ Zob.: B.S. Kumor, *Dzieje diecezji krakowskiej...*, t. 1, s. 569.

chełmskiego, przemyskiego i warmińskiego, znajdujemy teksty dwóch pism z lipca 1721 r., odnoszących się do interesującego nas obecnie wydarzenia. Mianowicie z 4 VII tr. pochodzi list sufragana chełmskiego Walentego Konstantyna Czulskiego, adresowany właśnie do K.J.A. Szembeka, w którym zwarte są m.in. następujące słowa: *Ze mnie Wielebny Dobrodziej rozkazem swoim pańskim disponis ad assistendum circa actum consecrationis Illustrissimi Suffraganei Premysliensis, vere digni et emeriti in Ecclesia praelati, za osobliwy sobie poczytam honor, za co jak najuniżeniej dziękuję*¹⁰⁸. Późniejszą o dwa tygodnie datę, mianowicie 19 VII 1721, nosi skierowane do tego samego adresata pismo z kolei ówczesnego ordynariusza chełmskiego, biskupa Aleksandra Antoniego Fredry, przyszłego pasterza Kościoła przemyskiego. Stwierdza on tamże: *Pisze do mnie Jegomość Xiądz Suffragan [Czulski], że jest in voto, i owszem desiderio, za rozkazem Wielebnego Mości Pana i Dobrodzieja służyć na konsekracji Wielebnemu Jegomości Xiędzu Suffraganowi Przemyskiemu, a zatem zjechawszy się w Jarosławiu za pomocą Boską w sobotę, zaraz do Przemyśla spieszyć nie zamieszkamy i na tym akcie asystować Wielebnemu Mości Panu in festo Divi Laurentii*¹⁰⁹. Wiemy już zatem, że termin święceń biskupich Michała Stanisława Piechowskiego wyznaczony został, z co najmniej miesięcznym wyprzedzeniem, na 10 VIII 1721, na współkonsekratorów zaproszono obu biskupów z Krasnegostawu, sama zaś ceremonia odbyć się miała w Przemyślu. Tak też faktycznie się stało, o czym informuje nas stosowny wpis w zachowanej księdze akt biskupich ordynariusza przemyskiego Krzysztofa Jana Antoniego Szembeka. Znajdujemy tamże potwierdzenie, iż akt konsekracji nowego członka episkopatu dopełniony został w uroczystość św. Wawrzyńca w świątyni katedralnej w Przemyślu właśnie przez dopiero co wspomnianego hierarchę (tj. Szembeka), któremu asystowali – jak to było ustalone – Aleksander Antoni Fredro i Walenty Konstantyn Czulski¹¹⁰.

---

¹⁰⁸ AAWO, sygn. AK Ab 28, k. 49v. (*Copia listu od Jegomości Xiędza Czulskiego, Suffragana Chełmskiego, do Jegomości Biskupa Przemyskiego, 4. Julii A.D. 1721*).

¹⁰⁹ J.w., k. 50r.–v. (*Copia listu Jegomości Xiędza Biskupa Chełmskiego do Jegomości Xiędza Biskupa Przemyskiego, d. 19. Julii A.D. 1721*).

¹¹⁰ AAPrzem, sygn. 69 – Ab anno Domini 1719 acta Curiae Episcopalis Premisliensis sub felicibus auspiciis Excellentissimi, Illustrissimi et

Ustanowiony również oficjałem generalnym, sufragan Michał Stanisław Piechowski dość krótko pełnił posługę biskupią w Kościele przemyskim, jako że 20 I 1723, a więc w niespełna półtora roku po przyjęciu sakry, zmarł¹¹¹. W jego miejsce ordynariusz desygnował na nowego biskupa pomocniczego tym razem swego krewniaka, a ściśle bratanka, kustosza kapituły katedralnej Franciszka Antoniego Szembeka (*nota bene* sakrament chrztu świętego otrzymał on – 28 VI 1686 – z rąk wspomnianego już kilkakrotnie Stanisława Szembeka, późniejszego prymasa)¹¹², który prekonizację uzyskał – jako tytulariusz Mactaris – 12 VI 1724¹¹³. Niestety, odnośnie do sakry tegoż hierarchy nie dysponujemy aktualnie jakimikolwiek

---

Reverendissimi Domini, Domini Christophori Joannis in Słupow Szembek, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopi Premisliensis, praepositi generalis Miechoviensis, inchoata et anno 1721 [...] terminata [drugi tytuł: Acta actorum Curiae Excellentissimi, Illustrissimi et Reverendissimi Domini, Domini Joannis in Słupow Szembek, [...] episcopi Praemisliensis [...], ab anno 1719] [1719–1724], k. 82r.–v. Zob. także: W. Sarna, *Biskupi przemyscy...*, cz. 2, s. 401; Z. Kratochwil, *Sylwetki kapłanów z pomorskiego rodu Piechowskich*, „Studia Pelplińskie” 9 (1978), s. 43.

¹¹¹ Zob.: K.R. Prokop, *Wypisy źródłowe do biografii polskich biskupów...*, cz. 2, s. 327–328 nr 5. Także: HC, t. 5, s. 212; W. Szoldrski, *Ks. Biskup Michał Piechowski*, „Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu” 6 (1923), s. 188–190; T. Glemma, *Źródła do dziejów kościelnych Pomorza w krakowskich archiwach diecezjalnych*, [w:] *Księga pamiątkowa 75-lecia Towarzystwa Naukowego w Toruniu*, pod red. T. Czeżowskiego i in., Toruń 1952, s. 61–62; Z. Szostkiewicz, *Katalog biskupów...*, s. 534; Z. Kratochwil, *Sylwetki kapłanów...*, s. 41–44; PSB, t. 26, s. 49 (W. Szczygielski); P. Nitecki, *Biskupi Kościoła...*, kol. 342. Ogólnie o rodzinie Piechowskich: Z. Kratochwil, *Drogi awansu drobnej szlachty pomorskiej XVII–XVIII wieku (na przykładzie rodu Piechowskich)*, „Rocznik Gdańskie” 44 (1984) z. 1, s. 89–121. Por. nadto: Z. Kratochwil, H.I. Szumił, *Kwerenda i praca badawcza nad genealogią rodu Piechowskich oraz historią niektórych klasztorów zakonu augustianów i kapucynów*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 72 (1999), 14–16 (aneks 4).

¹¹² K.R. Prokop, *Wypisy źródłowe do biografii polskich biskupów...*, cz. 1, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 82 (2004), s. 198 nr 8.

¹¹³ Akta jego procesu informacyjnego: ASV, Archivio Concistoriale, Processus Consistoriales, vol. 110, k. 447r.–454v. Stamtąd dowiadujemy się m.in., że wszystkie święcenia wyższe Franciszek Antoni Szembek otrzymał z kolei z rąk biskupa Michała Szembeka, sufragana krakowskiego, mianowicie subdiakoniat 14 VI 1710 w kościele parafialnym w Bolechowicach, diakonat 15 VI tr. tamże, natomiast prezbiterat 20 IX tr. w kościele parafialnym w Książu Wielkim (j.w., k. 451v.–452r.).

konkretnymi informacjami, choć wydaje się rzeczą więcej aniżeli prawdopodobną, że o udzielenie święceń biskupich zwrócił się on do swego stryja, który właśnie latem 1724 r. uzyskał translację z Przemyśla do Fromborka¹¹⁴. W tym kontekście warto też zwrócić uwagę na fakt, iż w aktach przemyskiej kapituły katedralnej F.A. Szembek po raz pierwszy z tytułem sufragana wzmiankowany jest na sesji w dniu 26 VI 1724 – oczywiście wówczas jeszcze jako *suffraganeus nominatus*¹¹⁵. Odnośny wpis warto zresztą we fragmencie przytoczyć tutaj, jako że dowiadujemy się stamtąd, iż *in eodem generali capitulo Perillustris Reverendissimus Dominus Custos* [tj. Franciszek Antoni Szembek – przyp. KRP] *proposuit suum desiderium, ut Capitulo expostulando quatenus subsecuta expeditione sui in suffraganeatum Premisliensem, possit ad usum suum habere apparatus pontificalem varii coloris una cum pastorali et infulis. Capitulum, Perillustres et Admodum Reverendi Domini Praelati et Canonici, viso ad id expresso Celsissimi Principis Domini, Domini Loci Ordinarii* [mowa o Krzysztofie Janie Szembeku – przyp. KRP] *literaliter consensu et maxime habita consideratione, quod in eadem dioecesi officia episcopalia pro Suo Illustrissimo Principali abiturus est expostulationi eius annuentes, apparatus episcopalem reversivo[?] registro cum subscriptione eiusdem Reverendissimi Suffraganei Nominati manibus propriis expressa, una cum pastorali habente effigiem Sancti Andreae, ponderis marcarum alias grzywien 9 [...], et infulis binis [dare decreverunt]*¹¹⁶. Owo wypożyczenie przez nominata pontyfikaliów ze skarbca katedralnego niewątpliwie pozostawało w związku z przygotowaniem do konsekracji, która odbyła się zapewne w nieodległym czasie. W aktach kapitulnych brak wszakże

---

¹¹⁴ Z kolei J. Korytkowski przyjmuje, że święceń biskupich Franciszkowi Antoniemu Szembekowi udzielił Aleksander Antoni Fredro, wiąże się to jednak z błędnym przeświadczeniem przywołanego autora, iż to właśnie ten ordynariusz przemyski, nie zaś jeszcze jego poprzednik, *wybrał sobie Szembeka [...]* *suffraganem swoim roku 1725[sic]*. – J. Korytkowski, *Prałaci i kanonicy...*, t. 4, s. 63. Domysł o udzieleniu sakry F.A. Szembekowi przez A.A. Fredrę nie znajduje zresztą potwierdzenia w zachowanej po dziś dzień księdze czynności pontyfikalnych tegoż ostatniego, obejmującej lata 1719–1727. – AAPrzem, sygn. 144 – [Liber ordinationum sacrarum ab anno 1719 ad annum 1727].

¹¹⁵ AAPrzem, Archiwum Kapituły Przemyskiej, rkp X – Acta conclusionum Reverendissimi Capituli Premisliensis [1724–1737], s. 24–25, 30.

¹¹⁶ J.w., s. 24–25.

wzmianki na jej temat – tym bardziej, że kolejne odnotowane w przywołanym źródle sesje kapituły po owej z 26 VI 1724, miały miejsce – odpowiednio – 12 VII i dopiero 2 IX tr.

Sufraganem przemyskim Franciszek Antoni Szembek był tylko cztery lata, zmarł bowiem w wieku zaledwie 42 lat w sierpniu 1728 r. (w aktach kapituły katedralnej przemyskiej po raz pierwszy wspomniany jako zmarły na sesji w dniu 4 IX tr.)¹¹⁷. Po nim na sufraganię powołany został duchowny, którego posługa w tym charakterze – w odróżnieniu od poprzedników – trwała wyjątkowo długo, bowiem aż 30 lat (1729–1759). Mowa o tytulariuszu Tanis Andrzeju Pruskim, prekonizowanym 28 III 1729 przez papieża Benedykta XIII¹¹⁸. Ustanowiony biskupem pomocniczym w Kościele przemyskim za rządów Aleksandra Antoniego Fredry, bynajmniej nie przez posługę tego hierarchy dostąpił pełni kapłaństwa. Z bliżej nie znanym nam względów po sakrę A. Pruski udał się do Warszawy, uprzednio wypożyczywszy ze skarbca katedralnego na ową okazję (podobnie, jak to uczynił kilka lat wcześniej F.A. Szembek) pontyfikalia. Jak mianowicie czytamy w aktach kapitulnych, podczas sesji kapituły w dniu 25 VI 1729 *Perillustris Krasoski reposuit regestrum extraditorum apparatusum, tum supellectilis variae in candelis auro argenteo, Reverendissimo Andreae Pruski, Nominato Suffraganeo, discendenti Varsaviam pro sua consecratione in episcopum ab Illustrissimo Nuntio Apostolico peragenda, concessorum et mutuo datorum*¹¹⁹. Z przytoczonej zapiski dowiadujemy się zatem nie tylko o miejscu sakry, ale i o osobie głównego konsekrateura, którym miał być ówczesny nuncjusz apostolski w Rzeczypospolitej

---

¹¹⁷ J.w., s. 387. Zob. także: J. Wieteska, *Katalog prałatów i kanoników prymasowskiej kapituły łowickiej od 1433 do 1970 r.*, Warszawa 1971, s. 90–91.

¹¹⁸ Akta procesu informacyjnego A. Pruskiego: ASV, Archivio Concistoriale, Processus Consistoriales, vol. 115, k. 593r.–604v. Stamtąd dowiadujemy się m.in., że tonsurę i święcenia niższe Andrzej Pruski otrzymał 18 IV 1699 w kolegiacie w Łowiczu z rąk sufragana gnieźnieńskiego Konstantego Józefa Zielińskiego, wówczas już nominata na arcybiskupstwo lwowskie, subdiakoniat 20 XII 1704 w katedrze na Wawelu z rąk sufragana krakowskiego Kazimierza Łubieńskiego, diakonat 19 XII 1705 tamże z rąk tego samego hierarchy, który wszakże pięć dni wcześniej prekonizowany został ordynariuszem chełmskim, zaś prezbiterat 20 III 1706 w katedrze w Przemyślu z rąk miejscowego sufragana Pawła Konstantego Dubrawskiego (j.w., k. 600v.–602r.).

¹¹⁹ AAPrzem, Archiwum Kapituły Przemyskiej, rkp X, s. 437.

Obojga Narodów Camillo Paolucci (Paulucci), arcybiskup tytularny Iconium. Faktycznie też on właśnie udzielił Andrzejowi Pruskiemu święceń biskupich – w warszawskim kościele (czy raczej kaplicy) teatynów, mając u swego boku w charakterze współkonsekratorów ordynariuszy: poznańskiego Jana Joachima Tarłę i kamienieckiego Stanisława Józefa Hozjusza (niegdysiejszego wszak sufragana przemyskiego), który to fakt poświadczony jest w aż kilku współczesnych źródłach¹²⁰. Jak dotychczas nie wspomnieliśmy wszakże o dacie owego wydarzenia, bo bynajmniej nie stanowi kwestii przypadku, jako że w tej akurat materii pojawia się pewna wątpliwość.

W zachowanej po dziś dzień księdze czynności pontyfikalnych Andrzeja Pruskiego widnieje na jej karcie tytułowej informacja, że sakra tego hierarchy miała miejsce 7 VII 1729¹²¹. Data ta znajduje potwierdzenie także w przesłanym do Rzymu dokumencie, poświadczającym fakt złożenia przez A. Pruskiego *in actu consecrationis*, właśnie na ręce nuncjusza C. Paolucciego, wymaganej przysięgi na wierność Stolicy Apostolskiej¹²². Tymczasem w księdze czynności pontyfikalnych biskupa J.J. Tarły, będącego w tym przypadku współkonsekratorem, akt ów odnotowany został pod datą 7 VIII 1729 (z zaznaczeniem, iż była to – co odpowiada prawdzie – *Dominica nona post Pentecosten*)¹²³. Należy jednak zauważyć, iż stosowny wpis odznacza się wyraźną niedbałością i zawiera zarówno nieścisłości, jak i braki. Przede wszystkim biskupa Pruskiego obdarzono tam imieniem Józef[!], notariuszowi nie było też wiadome, do posługi w której diecezji ów nowo konsekrowany hierarcha był przeznaczony, stąd pozostawił puste miejsce na uzupełnienie w przyszłości brakujących mu danych (co jednak nigdy nie nastąpiło), przy czym podobnie postąpił w przypadku imienia biskupa

---

¹²⁰ Zob. następne przypisy.

¹²¹ AAPrzem, sygn. 145 – *Leo sacratus supra muros gentilitios in laboribus pontificalibus vigilans seu acta officii episcopalis Reverendissimi in Christo Patris et Domini, Domini Andrae in Prusy Pruski, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopi Tanensis, suffraganei, archidiaconi cathedralis, vicarii in spiritualibus, officialis generalis Premisliensis, Denoviensis et Radymnensis praepositi [...], karta tytułowa.*

¹²² ASV, Archivio Concistoriale, Iuramenta, vol. 2, k. 151r.

¹²³ AAPzn, sygn. ASO 7, k. 57r.–v.

Hozjusza (drugiego ze współkonsekratorów)¹²⁴, które zatem nie było mu znane¹²⁵. W tym kontekście błąd popełniony w samej dacie może zbytnio więc nie dziwić, stąd bez większych wahań należy opowiedzieć się za dniem 7 VII 1729 (choć był to czwartek – tyle, że w oktawie Nawiedzenia NMP), jako terminem święceń biskupich sufragana Andrzeja Pruskiego.

Jak już wcześniej była o tym mowa, posługa tego hierarchy w Kościele przemyskim trwała aż trzy dekady. Zmarł biskup Pruski 25 III 1759 (dokładnie w dniu 53. rocznicy swych prymicji kapłańskich), w wieku 77 lat¹²⁶, w związku z czym przed ordynariuszem Wacławem Hieronimem Sierakowskim stanęło zadanie obsadzenia miejscowej sufraganii. Rychła translacja rzeczzonego pasterza diecezji przemyskiej na stolicę metropolitalną we Lwowie sprawiła, iż w dwa miesiące później, 22 IX 1760, w jednym dniu prekonizację papieską uzyskał zarówno nowy ordynariusz (M. Wodzicki), jak i sufragan dla Przemyśla – w osobie Hieronima Wielogłowskiego, dotychczasowego kustosza koronnego¹²⁷. Związany w poprzednich latach przede wszystkim z krakowskim środowiskiem kościelnym, właśnie w Krakowie (a ściślej na Kazimierzu), w kościele trynitarzy (dziś bonifratrów), ów ustanowiony tytulariuszem Bedna duchowny przyjął święcenia biskupie. Fakt ten miał miejsce 28 VI 1761, a więc w dwa i pół miesiąca po sakrze ordynariusza Michała Wodzickiego, który też podjął się w tym przypadku obowiązków głównego konsekratora, mając za współkonsekratorów dwóch sufraganów: krakowskiego Franciszka Potkańskiego (Podkańskiego) i chełmskiego Dominika Kiełczewskiego¹²⁸. Długo wszakże H. Wielogłowski

---

¹²⁴ Zachowała się również księga czynności pontyfikalnych z tego okresu drugiego ze współkonsekratorów A. Pruskiego, mianowicie S.J. Hozjusza (zob. wyżej przyp. 88), aktualnie jednak nie mamy możliwości sprawdzenia, czy również w niej widnieje wpis na temat interesującej nas tu sakry.

¹²⁵ AAPzn, sygn. ASO 7, k. 57r.–v.

¹²⁶ Zob.: „Kurier Polski” R. 1759 nr XVI, s. [2]–[3]; K.R. Prokop, *Wypisy źródłowe do biografii polskich biskupów...*, cz. 2, s. 329 nr 7.

¹²⁷ Akta jego procesu informacyjnego: ASV, Archivio Concistoriale, Processus Consistoriales, vol. 149, k. 598r.–614v.

¹²⁸ AKMK, LOrd 10 – Acta Illustrissimi et Reverendissimi Domini, Domini Francisci de Potkana Potkanski, episcopi Patarensis, suffraganei, canonici, vicarii in spiritualibus et officialis generalis Cracoviensis, ab anno Domini 1753^{tio} [...] ad diem 11 Julii 1789, k. 48r.; „Kurier Warszawski” R. 1761 nr 29 (z 18 VII

nie udzielał się w Kościele przemyskim, zmarł bowiem zaledwie w rok po swym konsekrowaniu i zarazem zwierzchniku (1765)¹²⁹.

Najpewniej ze względu na fakt wielce absorbującego zaangażowania ordynariusza Wodzickiego w życie polityczne państwa i związanego z tym przebywania zwykle poza diecezją, jeszcze w roku 1762 ustanowiony został drugi biskup pomocniczy do posługi w Kościele przemyskim w osobie dotychczasowego kanclerza katedralnego Ignacego Franciszka Krzyżanowskiego (on zresztą był niegdyś fundatorem tejże prałatury kapitulnej, erygowanej przez W.H. Sierakowskiego 5 V 1745), który 14 VI 1762 został prekonizowany przez papieża Klemensa XIII tytulariuszem Salade¹³⁰. Zapewne zaliczał się on do zaufanych współpracowników M. Wodzickiego, którego reprezentował kilkanaście miesięcy wcześniej podczas aktu objęcia rządów (*per procuratorem*) w diecezji, zaś w późniejszym czasie został ustanowiony przez tegoż hierarchę egzekutorem jego testamentu¹³¹. Niestety, w przypadku I.F. Krzyżanowskiego nie udało się nam jak dotychczas dotrzeć do świadectw źródłowych, które by pozwalały precyzyjnie ustalić czas i miejsce przyjęcia przez niego święceń biskupich¹³². Nie wiemy również, kto był jego konse-

---

1761), s. [1]–[2]. Godzi się nadto odnotować w tym miejscu, iż zachowała się również księga czynności pontyfikalnych biskupa Dominika Kielczewskiego, współkonsekratora H. Wielogłowskiego, jednakże brak w niej wpisu na temat interesującego nas tu faktu, bowiem wykazy święconych rozpoczynają się w niej dopiero począwszy od 2 VIII 1761 (tego dnia D. Kielczewski udzielał święceń duchowieństwu na Jasnej Górze w Częstochowie). – AKMK, LOrd 12 – [*Acta futionum episcopalium Dominici Josephi Kielczewski, suffraganei Chetmensis*].

¹²⁹ Zob. m.in.: HC, t. 6, s. 120; Z. Szostkiewicz, *Katalog biskupów...*, s. 582; S. Salaterski, *Kolegiata i kapituła św. Małgorzaty P.M. w Nowym Sączu (1448–1791)*, Nowy Sącz 1997, s. 342–343; P. Nitecki, *Biskupi Kościoła...*, kol. 476.

¹³⁰ Akta procesu informacyjnego: ASV, Archivio Concistoriale, Processus Consistoriales, vol. 150, k. 435r.–443v.

¹³¹ Zob.: „Kurier Polski” R. 1760 nr XLVII, s. [2]; F. Pawłowski, *Premislia sacra...*, s. 597 przyp. 1, s. 599 przyp. 2. *Nota bene* również w kilka lat później, 21 VI 1765, biskup I.F. Krzyżanowski reprezentował kolejnego ordynariusza przemyskiego, Walentego Franciszka Wężyka, podczas aktu objęcia przez tegoż *per procuratorem* rządów w diecezji (F. Pawłowski, *Premislia sacra...*, s. 603 przyp. 2).

¹³² Por.: Z. Szostkiewicz, *Katalog biskupów...*, s. 495 (nie wiadomo na jakiej podstawie autor ten stwierdza, że I.F. Krzyżanowski *konsekrowany został w 1764 r.*; poprawnie natomiast nie nazywa go sufraganem przemyskim, a wyłącznie

kratorem, jakkolwiek za najbardziej prawdopodobne uznać można, iż aktu tego dopełnił właśnie Michał Wodzicki. Zapewne dalsze poszukiwania archiwalne pozwolą poczynić jakieś konkretne ustalenia w owej materii. Z podobną sytuacją mamy zresztą do czynienia i w odniesieniu do kolejnego duchownego w poczcie XVIII-wiecznych biskupów pomocniczych przemyskich, mianowicie Michała Witośławskiego, sufragana z lat 1768–1769 (jako członek miejscowej kapituły katedralnej zajmował on kanonikat ufundowany niegdyś przez niego samego – wówczas kustosza jarosławskiego i proboszcza w Dubnie, a erygowany przez W.H. Sierakowskiego 18 XI 1743). Prekonizowany tytulariuszem Coronea 25 I 1768, w wieku 66 lat¹³³, niewątpliwie jeszcze w ciągu tegoż roku przyjął sakrę. Godnością biskupią długo jednak się nie cieszył, bowiem u progu lata 1769 r. zmarł (w aktach kapituły informację o zaszłym zgonie sufragana umieszczono wśród wpisów dotyczących sesji kapituły w dniu 25 VI tr.)¹³⁴.

Jeszcze mnie szczęścia miał powołany na sufraganię przemyską w następnej kolejności 43-letni Antoni Onufry Urbański, którego nowo obrany papież Klemens XIV prekonizował 11 IX 1769 tytulariuszem Euroea¹³⁵. Ówże nominat w ogóle nie zdążył przyjąć święceń biskupich, jako że zmarł u schyłku jeszcze tego samego roku (o jego z kolei śmierci dowiadujemy się z akt kapitulnych przy okazji sesji w dniu 8 I 1770)¹³⁶. Dopiero prekonizowanemu 10 IX 1770 biskupem tytularnym Dioclea Stanisławowi Wykowskiemu¹³⁷

---

biskupem tytularnym saldyceńskim, który ustanowiony został *do pomocy biskupom przemyskim*).

¹³³ Akta procesu informacyjnego: ASV, Archivio Concistoriale, Processus Consistoriales, vol. 156, k. 122r.–133v.

¹³⁴ AAPrzem, Archiwum Kapituły Przemyskiej, rkp XVI – Continuatio actorum Reverendissimi Capituli Ecclesiae Cathedralis Premisliensis [1766–1771], s. 124. Zob. także: HC, t. 6, s. 184; Z. Szostkiewicz, *Katalog biskupów...*, s. 195; P. Nitecki, *Biskupi Kościoła...*, kol. 484.

¹³⁵ Akta procesu informacyjnego A.O. Urbańskiego: ASV, Archivio Concistoriale, Processus Consistoriales, vol. 157, k. 231r.–238v.

¹³⁶ AAPrzem, Archiwum Kapituły Przemyskiej, rkp XVI, s. 135. Zob. także: HC, t. 6, s. 211; Z. Szostkiewicz, *Katalog biskupów...*, s. 188; P. Nitecki, *Biskupi Kościoła...*, kol. 463–464.

¹³⁷ Akta procesu informacyjnego: ASV, Archivio Concistoriale, Processus Consistoriales, vol. 158, k. 188r.–199v.

dane było dłużej nieco spełniać posługi pontyfikalne w Kościele przemyskim, w którym sufraganiem był przez sześć lat (1770–1776). Na temat jego sakry dysponujemy ścisłymi danymi źródłowymi, dzięki czemu możemy bez dodatkowych wywodów podać, iż odbyła się ona 2 XII 1770 w kościele Świętego Krzyża (misjonarzy–lazarystów) w Warszawie, głównym konsekratorem był ordynariusz *loci*, biskup poznański Andrzej Stanisław Młodziejowski (poprzednio wszak stojący na czele diecezji przemyskiej), natomiast współkonsekratorami: były ordynariusz smoleński Jerzy Mikołaj Hylzen (z rządów w swej diecezji zrezygnował jeszcze w r. 1763) oraz koadiutor chełmiński Krzysztof Hilary Szembek¹³⁸. Wreszcie o święceniach biskupich ostatniego spośród XVIII-wiecznych sufraganów przemyskich, prekonizowanego 28 IX 1778 przez papieża Piusa VI tytulariuszem Prusa Michała Romana Sierakowskiego, mowa była już w artykule opublikowanym w poprzednim tomie „Premislia Christiana”, jako że hierarcha ów zmarł dopiero w kolejnym stuleciu (a ściśle w roku 1802)¹³⁹. W tym miejscu jedynie zatem przypomnijmy, że M.R. Sierakowski pełni kapłaństwa dostąpił 8 XII 1778 w murach warszawskiej kolegiaty św. Jana Chrzciciela (dzisiejsza archikatedra), jego głównym konsekratorem był ordynariusz płocki i zarazem koadiutor krakowski Michał Jerzy Poniatowski, natomiast współkonsekratorami: ordynariusz żmudzki Jan Stefan Giedroyć i koadiutor kijowski Kasper Kazimierz Cieciszowski¹⁴⁰.

---

¹³⁸ ASV, Archivio Concistoriale, Iuramenta, vol. 6, k. 64r.–65v.; „Wiadomości Warszawskie” R. 1770 nr 97 (z 5 XII 1770) – Supplement, s. [4]. Zob. nadto: HC, t. 6, s. 197; Z. Szostkiewicz, *Katalog biskupów...*, s. 200; P. Nitecki, *Biskupi Kościoła...*, kol. 499.

¹³⁹ K.R. Prokop, *Sukcesja apostolska pasterzy Kościoła przemyskiego...*, s. 203–204.

¹⁴⁰ J.w. (gdzie wskazane zostały źródła oraz literatura przedmiotu).

Sakry XVIII-wiecznych sufraganów przemyskich

Imię i nazwisko	Lata posługi	Data sakry	Miejsce sakry	Główny konsekратор	Współkonsekраторzy
Paweł Konstanty Dubrawski	1699-1714	[po 5 X 1699]	?	?	?
Łukasz Jacek Czermiński	1715-1717	[po 18 III 1715]	?	[Jan Kazimierz Bokum, bp ord. przemyski]	?
Stanisław Józef Hozjusz	1718-1720	23 IV 1719	Kraków, kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP (Mariacki)	Michał Szembek, bp tyt. Paphos, sufr. krakowski	Jan Feliks Szaniawski, bp tyt. Capsus, sufr. lwowski (obrz. łac.); Piotr Tarło, bp tyt. Claudio-polis, sufr. poznański
Michał Stanisław Piechowski	1721-1723	10 VIII 1721	Przemysł, katedra pw. św. Jana Chrzciciela i NMP	Krzysztof Jan Antoni Szembek, bp ord. przemyski	Aleksander Antoni Fredro, bp ord. chełmski; Walenty Konstanty Czulski, bp tyt. Claudio-polis, sufr. chełmski
Franciszek Antoni Szembek	1724-1728	[po 26 VI 1724]	?	[? Krzysztof Jan Antoni Szembek, bp ord. Przemyski/warmiński]	?
Andrzej Pruski	1729-1759	17 VII 1729	Warszawa, kościół (kaplica) teatynów (pw. św. Kajetana)	Camillo Paolucci (Paulucci), abp tyt. Iconium, nuncjusz apostolski w Rzeczypospolitej	Stanisław Józef Hozjusz, bp ord. kamieniecki; Jan Joachim Tarło, bp ord. poznański

Hieronim Wielogłowski	1760–1765	28 VI 1761	Kraków, kościół trynitarzy (pw. Przenajśw. Trójcy)	Michał Wodzicki, bp ord. przemyski	Dominik Kiełczewski, bp tyt. Hermopolis, sufr. chełmski; Franciszek Potkański, bp tyt. Patara, sufr. krakowski
Ignacy Franciszek Krzyżanowski	1762–1767	[po 14 VI 1762]	?	? [Michał Wodzicki, bp ord. przemyski]	?
Michał Witosławski	1768–1769	[po 25 I 1768]	?	?	?
Antoni Onufry Urbański	1769	<i>zmarł przed otrzymaniem sakry</i>			
Stanisław Wykowski	1770–1776	2 XII 1770	Warszawa kościół misjonarzy-lazarystów (pw. Św. Krzyża)	Andrzej Stanisław Młodziejowski, bp ord. poznański	Jerzy Mikołaj Hylzen, były bp ord. smoleński; Krzysztof Hilary Szembek, bp tyt. Uranopolis (Verinopolis), koadiutor chełmiński
Michał Roman Sierakowski	1778–1802	8 XII 1778	Warszawa kolegiata św. Jana Chrzciciela	Michał Jerzy Poniatowski, bp ord. plocki, koadiutor krakowski	Jan Stefan Giedroyć (Gedoryć), bp ord. żmudzki; Kasper Kazimierz Cieciszowski, bp tyt. Theveste, koadiutor kijowski

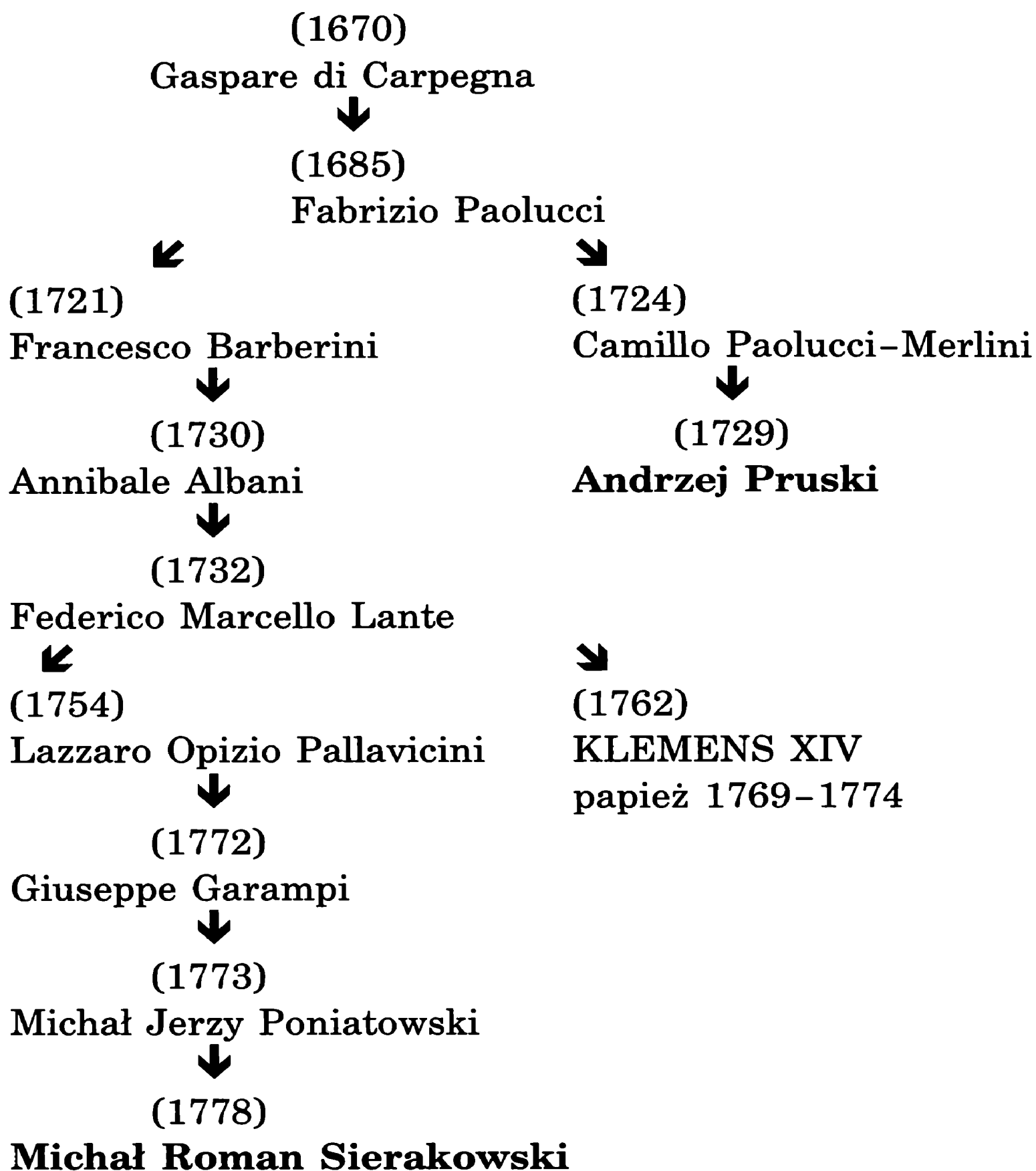

Zaprezentowawszy powyżej dostępne nam dane, jakie udało się zebrać na temat sakr poszczególnych związanych z dziejami Kościoła przemyskiego w XVIII w. biskupów ordynariuszy i pomocniczych, obecnie dokonamy też przyporządkowania tych hierarchów do wyróżnianych w literaturze przedmiotu linii sukcesji apostolskiej (sukcesji święceń biskupich) – bez zbędnego wdawania się w omawianie spraw ogólniejszej natury, z tąże tematyką związanych, jako że zostały one przedstawione przez nas już w innym miejscu¹⁴¹. Jak wskazano w artykule zamieszczonym w poprzednim tomie „Premis-
lia Christiana”, wszystkich XIX i XX-wiecznych pasterzy Kościoła przemyskiego można przyporządkować do dwóch takowych linii, mianowicie Rebiby (rzymskiej) i Uchańskiego (polskiej), o których też była tamże mowa¹⁴². Obie one mają swoich przedstawicieli również w gronie XVIII-wiecznego episkopatu, związanego z dziejami stolicy biskupiej obrządku łacińskiego w Przemyślu, przy czym ze względu na brak informacji o osobie głównego konsekratora w przypadku trzech, czy w zasadzie aż pięciu ówczesnych sufraganów przemyskich (P.K. Dubrawski, I.F. Krzyżanowski i M. Witosławski, a w praktyce także Ł.J. Czermiński i F.A. Szembek), nie jesteśmy władni precyzyjnie określić liczby hierarchów, daną linię reprezentujących. I tak do linii rzymskiej, czyli Rebiby, w sposób pewny i nie wzbudzający jakichkolwiek wątpliwości przyporządkować można jedynie dwóch biskupów z omówionego tu grona, mianowicie sufraganów Andrzeja Pruskiego i Michała Romana Sierakowskiego. Ich wspólną sukcesję święceń biskupich ukazuje poniższy schemat (data w nawiasie odnosi się do roku sakry).

---

¹⁴¹ Np.: K.R. Prokop, *Sakry metropolitów gnieźnieńskich w XVIII i XIX stuleciu (1681/1688–1915)*, „Studia Gnesnensia” 18 (2004), s. 65; tenże, *Sukcesja apostolska pasterzy Kościoła opolskiego (na tle sukcesji święceń biskupich episkopatu Polski)*, „Studia Teologiczno–Historyczne Śląska Opolskiego” 24 (2004), s. 339–341, 350–355. Także następny przypis.

¹⁴² K.R. Prokop, *Sukcesja apostolska pasterzy Kościoła przemyskiego...*, s. 213–219.

Zdecydowanie liczniejsze grono, bowiem w sposób pewny ośmiu ordynariuszy i sufraganów przemyskich z XVIII w. (J.K. Bokum, K.J.A. Szembek, A.A. Fredro, M. Piechowski, W.F. Wężyk, A.S. Młodziejowski, S. Wykowski, A. Gołaszewski), a hipotetycznie nadto dwóch jeszcze biskupów (Ł.J. Czermiński, F.A. Szembek), jesteśmy w stanie przyporządkować do linii polskiej, dla której w literaturze przedmiotu przyjęła się nazwa linii Uchańskiego. W tym kontekście pragniemy więc raz jeszcze podkreślić, że wedle aktualnej naszej wiedzy nie jest znane jakiegokolwiek świadectwo źródłowe, które by potwierdzało domysł wyrażony niegdyś przez J. Korytkowskiego, a przez później piszących autorów uznany bezpodstawnie za pewnik, iż Wawrzyniec Gembicki, do którego w niekwestionowany sposób prowadzi wywód tej linii, święcenia biskupie otrzymał z rąk

Stanisława Karnkowskiego, konsekrowanego właśnie przez „epo-
nima” Jakuba Uchańskiego. W poniższym schemacie nie będziemy
wszakże – z braku miejsca – przedstawiać wywodu aż do W. Gem-
bickiego, lecz ograniczymy się do wyprowadzenia owej linii od
pierwszego wspólnego „ogniwa”, umożliwiającego łączne ukazanie
na jednym schemacie owych ośmiu wspomnianych tu hierarchów
Kościoła przemyskiego z XVIII stulecia.

W zasadniczej części obecnego artykułu dużo miejsca po-
święcono dla próby wyjaśnienia kwestii czasu, miejsca i innych oko-

liczności konsekracji Jerzego Albrechta Denhoffa, waga których to wywodów w pełniejszy sposób ujawnia się w tym właśnie miejscu. Otóż wśród tych XVIII-wiecznych hierarchów, w których wywodzie sukcesji apostolskiej dochodzimy do osoby J.A. Denhoffa, jest co najmniej pięciu pasterzy Kościoła przemyskiego (S.J. Hozjusz, J.T. Kierski, M. Wodzicki, H. Wielogłowski i A.W. Betański, a obok nich oczywiście też sam J.A. Denhoff). W świetle powyższych naszych dywagacji wywód ten urywa się niestety na osobie Andrzeja Chryzostoma Załuskiego, z którego rąk Denhoff otrzymał święcenia biskupie. Wydaje się wszakże nie ulegać wątpliwości, iż mamy tu do czynienia z jedną z gałęzi albo właśnie linii polskiej (Uchańskiego), albo też linii rzymskiej (Rebiby), o których dopiero co była mowa. Dopóki jednak rzeczy tej nie uda się w sposób pewny dowieść w oparciu o świadectwa źródłowe, trzeba nam poprzestać na zaprezentowaniu wyvodu doprowadzonego jedynie do osoby wspomnianego A.Ch. Załuskiego, który też zamieszczamy poniżej.

Obok dwóch wyżej wspomnianych, tj. polskiej i rzymskiej, w odniesieniu do XVIII stulecia dochodzi nam jeszcze jedna linia sukcesji święceń biskupich, o której też nie było mowy przy pasterzach Kościoła przemyskiego z XIX i XX w., mianowicie linia hiszpańska, wyprowadzana od zmarłego w r. 1545 kardynała Juana Pardo Tavera, początkowo biskupa Ciudad Rodrigo, następnie Osma-Soria, a z kolei arcybiskupa Santiago de Compostela i wreszcie metropolity Toledo, do grona purpuratów włączonego przez papieża Klemensa VII w r. 1531. Tak „egzotyczna” linia sukcesji przeszczepiona została na grunt polski za sprawą nuncjusza w Rzeczypospolitej Obojga Narodów z lat 1696–1700 Giovanniego A. Davii. On to właśnie był konsekratorem Teodora Andrzeja Potockiego, który z kolei konsekrował m.in. Jana Aleksandra Lipskiego, ów zaś ostatni – jak pamiętamy – udzielił święceń biskupich zarówno Walentemu Aleksandrowi Czapskiemu, jak i Wacławowi Hieronimowi Sierakowskiemu, będącym kolejnymi biskupami Przemyśla w latach 1734–1760. Stosowny wywód, tym razem doprowadzony do samego „eponima” (ze względu na brak dotychczas bliższych informacji o tej linii w rodzimej literaturze przedmiotu) zamieszczono poniżej:

Wacław Hieronim Sierakowski (1738) / Walenty Aleksander Czapski (1737) ← Jan Aleksander Lipski (1732) ← Teodor Andrzej Potocki (1699) ← Giovanni Antonio Davia (1690) ← Humbert Guillaume de Précipiano (1683) ← Alphonse de Berghes (1671) ← Ambroise Marius

Capello (1654) ← Gaspard van den Bosch (1635) ← Jacobus Boonen (1617) ← Mathias van den Hove (1596) ← Petrus Simons (1585) ← Maximilien Morillon (1583) ← Louis de Berlaymont (1571) ← Franciscus van den Velde (1562) ← Antoine Perrenot de Granvelle (1542) ← Juan Tavera Pardo (1514)

Pozostaje wreszcie owa dwójka XVIII-wiecznych sufraganów przemyskich, w przypadku których nie są nam znane jakiegokolwiek poszlaki, wskazujące z czyich rąk mogli oni otrzymać święcenia biskupie, a są to Paweł Konstanty Dubrawski i Michał Witosławski. Jakkolwiek podejmujący temat sakr historycy Kościoła w tego rodzaju przypadkach zwykli sobie ułatwiać odpowiedź na pojawiające się pytanie, przyjmując za rzecz niemal oczywistą, iż gdy chodzi o biskupa pomocniczego, to jego konsekratorem musiał być niemal na pewno ordynariusz *loci*, jednakowoż liczne przykłady z doby staropolskiej (i nie tylko), w tym również te powyżej omówione, ponad wszelką wątpliwość dowodzą, iż bardzo często jednak tak nie było, stąd wnioskowanie „na logikę” może w owej materii prowadzić do zawinionych tym samym przez badacza błędów. Z tej to właśnie przyczyny w naszych wcześniejszych rozważaniach raczej unikaliśmy formułowania domysłów przy tych spośród XVIII-wiecznych sufraganów przemyskich, których konsekratorów nie udało się dotychczas ustalić, iż święcenia biskupie mogli otrzymać z rąk pastora diecezji, do posługi w której zostali powołani. Oczywiście tego rodzaju przypuszczenie w żadnym wypadku nie jest wykluczone, wymaga jednak każdorazowo źródłowego potwierdzenia. Stanowi to wszakże trud przekraczający możliwości pojedynczego badacza, by dotrzeć do wszystkich świadectw z epoki, w których ewentualnie mogłyby znajdować się jakieś wiadomości na ten temat. Być może zatem obecny artykuł zwróci uwagę także innych historyków Kościoła na ową kwestię i zachęci ich do podjęcia stosownych poszukiwań.